

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

JASTRZĘBIE 1980
ŚLĄSKA DROGA
DO Solidarności

KATALOG WYSTAWY FINAŁOWEJ • EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Jastrzębie 1980

ŚLĄSKA DROGA DO SOLIDARNOŚCI

Zabytkowa Kopalnia Ignacy, Rybnik-Niewiadom
1 października 2026 r.

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rocznice”

STOPKA REDAKCYJNA

INFORMACJA O DOFINANSOWANIU

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rocznice”.

TYTUŁ

Jastrzębie 1980. Śląska droga do Solidarności. Katalog wystawy finałowej.

WYSTAWA

Zabytkowa Kopalnia Ignacy, ul. Ignacego Mościckiego 3, Rybnik-Niewiadom, 1 października 2026 r.

MATERIAŁY ARCHIWALNE NA PLANSZACH

Łaźnia Moszczenica (Carbonarium). Fotografie z 1980 r.: Stanisław Sputo.

ZADANIE

„Jastrzębie 1980. Śląska droga do Solidarności”, umowa nr MHP/PJWR/II/2026/122.

WYDAWCA I ORGANIZATOR

Stowarzyszenie Słowem w Twarz, ul. Dworek 5/33, 44-200 Rybnik, biuro@stowarzyszenieswt.pl

OPRACOWANIE KATALOGU, SKŁAD, WERSJA CYFROWA

Tech for Good

WYDANIE

Wydanie cyfrowe (PDF i HTML), Rybnik, październik 2026 r. Wersja online: jastrzebie1980.pl/katalog

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0. Licencja obejmuje teksty i fotografie wykonane w ramach projektu. Nie obejmuje materiałów archiwalnych, fotografii Stanisława Sputo, reprodukcji prasy ani logotypów — prawa do nich należą do autorów, wydawców i instytucji wskazanych w podpisach.

SPIS TREŚCI

Zanim wejdiesz	4
O projekcie	5
Jak czytać katalog	6

CZĘŚĆ I. MIEJSCE 7

Zabytkowa Kopalnia Ignacy	8
Kalendarium kopalni	9
Droga, brama, plac	10
Wejście: foyer, przejście, stolik powitalny	11
Hala z ekspozycją	13

CZĘŚĆ II. WYSTAWA: 1 · 9 · 8 · 0 14

Pięć plansz, cztery cyfry	15
Plansza 1. Praca	16
Plansza 2. Początek buntu	20
Plansza 3. Strajk	24
Plansza 4. 3 września 1980 r.	29
Co zapisano w porozumieniu	31
Plansza 5. Solidarność	34
Siedem dni: kalendarium strajku	39
Cztery porozumienia 1980 roku	40
Ludzie	41
Co było potem	42

Fotografie Stanisława Sputo	43
-----------------------------	----

CZĘŚĆ III. FINAŁ 47

Wieczór w kopalni	48
Projekcja: fotografie w ruchu	49
Scena	50
Ścieżka finałowa: trzy stacje	52
Zostaw swój głos	54
Pytania na kartach	56
Ludzie finału	58

CZĘŚĆ IV. PROJEKT 60

Spacer badawczy	61
Mapa pamięci	62
Materiały dla szkół	64
Archiwum projektu	65
Spacer 360° i wersja online	66

ANEKS 67

Słowniczek	68
Źródła i bibliografia	69
Spis ilustracji	70
O katalogu: dostępność, licencja, zespół	72

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Hala Zabytkowej Kopalni Ignacy przed rozpoczęciem finału. Po lewej plansze wystawy, w głębi widownia i ekran.

fot. Laura Hanak

WPROWADZENIE

ZANIM WEJDZIESZ

Sierpień 1980 roku opowiada się zwykle przez Gdańsk i Szczecin. Ten katalog prowadzi inną drogą: przez Jastrzębie-Zdrój, gdzie 3 września 1980 roku podpisano trzecie z porozumień, na których oparta się umowa społeczna tamtego lata.

Wystawa finałowa projektu „Jastrzębie 1980. Śląska droga do Solidarności” stanęła 1 października 2026 roku w hali Zabytkowej Kopalni Ignacy w Rybniku-Niewiadomiu. Na drewnianych sztalugach ustawiono pięć plansz. Cztery pierwsze niosą wielkie czerwone cyfry: 1, 9, 8 i 0. Czytane po kolei, układają się w rok — i w opowieść: o pracy, o narastającym buncie, o strajku i o porozumieniu. Piąta pyta, co z tego zostało.

Obok plansz działały stacje z zadaniami, ekran z filmem zbudowanym z fotografii z 1980 roku, scena oraz kącik rozmowy z planszą „Zostaw swój głos”. Wystawa była więc jednocześnie ekspozycją, spotkaniem i ćwiczeniem ze słuchania.

Katalog zachowuje ten porządek. Najpierw miejsce — kopalnia, która sama strajkowała we

wrześniu 1980 roku. Potem plansze: każda w całości, z pełnym tekstem, a przy niej poszerzenie oparte na opracowaniach historyków i dokumentach. Następnie finał w fotografiach. Na końcu to, co zostaje po projekcie: mapa miejsc pamięci, lekcje, archiwum i spacer 360°.

CO JEST DOKUMENTEM, A CO NIE

Fotografie z finału i materiały archiwalne są autentyczne: nie były retuszowane ani uzupełniane. Każda ilustracja ma etykietę, która mówi, czym jest — zdjęciem z finału, kadrem z panoramy, materiałem archiwalnym albo planszą. Teksty plansz przytaczamy w brzmieniu z wystawy; komentarze redakcyjne są od nich wyraźnie oddzielone.

PAMIĘĆ PRACY, PAMIĘĆ WSPÓLNOTY

„Jastrzębie 1980. Śląska droga do Solidarności” to międzypokoleniowy projekt edukacyjno-kulturalny o śląskim wymiarze strajków 1980 roku i o znaczeniu Porozumienia Jastrzębskiego.

Projekt prowadzi Stowarzyszenie Słowem w Twarz z Rybnika. Trwał od kwietnia do października 2026 roku. Jego uczestnicy — młodzież, seniorzy, mieszkańcy regionu — nie byli wyłącznie odbiorcami: wskazywali tematy, zbierali materiały, interpretowali je i współtworzyli finałową prezentację.

JAK PRACOWALIŚMY

- **Laboratoria historii** — praca ze źródłami, pamiątkami rodzinnymi i kontekstem strajków 1980 roku.
- **Historie mówione** — rozmowy ze świadkami i rodzinami związanymi ze śląskim światem pracy.
- **Punkty pamięci** — spacerzy badawcze i wspólne mapowanie miejsc, w których historia zostawiła ślad.
- **Opowieść finałowa** — wielogłosowa prezentacja łącząca edukację, działanie artystyczne i doświadczenie miejsca.

DROGA DO FINAŁU

- **kwiecień–maj** — partnerstwa, rekrutacja, wspólne ustalenie zasad pracy;
- **maj–lipiec** — laboratoria, rozmowy, praca ze źródłami, zbieranie fotografii i pamiątek;
- **czerwiec–wrzesień** — spacerzy badawcze, mapa, opracowanie materiałów;
- **1 października** — finał w Zabytkowej Kopalni Ignacy;
- **październik** — publikacja rezultatów: katalog, spacer 360°, materiały dla szkół.

Rezultaty projektu są bezpłatne. Autorskie materiały edukacyjne i treści projektu udostępniamy na licencji CC BY 4.0, o ile pozwalają na to prawa do danego materiału.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Strefa rozmowy podczas finału: uczestnicy przy stoliku z kartami pytań, obok plansza „Zostaw swój głos”.

fot. Laura Hanak

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Spacer badawczy uczestników projektu, 10 września 2026 r.: przy Pomniku Porozumienia Jastrzębskiego przed kopalnią Zofiówka.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

JAK CZYTAĆ KATALOG

Katalog idzie trasą zwiedzania: od bramy kopalni, przez wejście i rząd plansz, po strefę rozmowy. Każdą ilustrację opisuje etykieta — dzięki niej od razu wiadomo, na co patrzysz.

ETYKIETA

ZDJĘCIE Z FINAŁU

Fotografia wykonana 1 października 2026 roku w Zabytkowej Kopalni Ignacy. Dokumentuje wystawę i jej uczestników.

ETYKIETA

KADR Z PANORAMY 360°

Wycinek panoramy zarejestrowanej tego samego dnia na potrzeby wirtualnego spaceru. Pokazuje przestrzeń, zwykle bez publiczności.

ETYKIETA

PLANSZA WYSTAWY

Reprodukcja planszy w wersji przekazanej do druku. Obok zawsze znajduje się jej pełny tekst.

ETYKIETA

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Fotografia, dokument lub strona gazety z lat 1980–1981. W podpisie podajemy autora lub tytuł i datę.

ETYKIETA

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Zdjęcia ze spacerów badawczych i spotkań, które poprzedziły finał.

OZNACZENIE

TEKST PLANSZY

Tak oznaczamy treść przepisaną z wystawy. Wszystko poza nią to opracowanie redakcyjne katalogu, oparte na źródłach wymienionych na końcu.

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

Przykład: kadr z panoramy 360° — plac przed wejściem.
fot. Tech for Good

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Przykład: zdjęcie z finału — przed rzędem plansz.
fot. Laura Hanak

Wirtualny spacer prowadzi tą samą trasą — od drogi do kopalni, przez wejście, rząd plansz, scenę i widownię, po stację ścieżki finałowej i strefę rozmowy. Można go przejść w panoramach 360° albo w wersji tekstowo-zdjęciowej.

CZĘŚĆ I

MIEJSCE

Zabytkowa Kopalnia Ignacy w Rybniku-Niewiadomiu — jedna z najstarszych kopalń Górnego Śląska. We wrześniu 1980 roku jej załoga także strajkowała.

ZABYTKOWA KOPALNIA IGNACY

Finał projektu o jastrzębskim strajku odbył się w kopalni, która ma ponad dwieście lat historii i własny udział w wydarzeniach września 1980 roku.

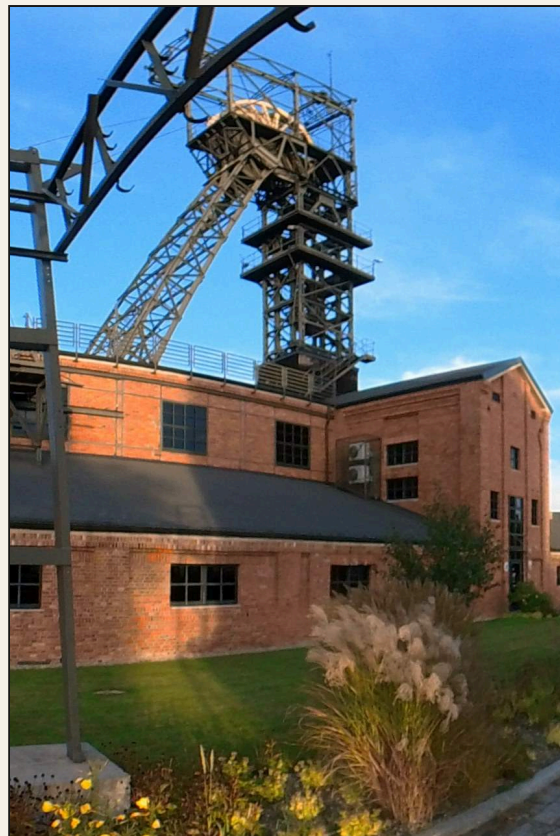
Początki kopalni sięgają 1792 roku. W Biertułtowach założono wtedy kopalnię próbną, wkrótce nazwaną „Hoym” — na cześć Karla Georga von Hoyma, pruskiego ministra dla prowincji śląskiej. Uchodzi za pierwszą kopalnię ziemi rybnickiej i jedną z najstarszych na Górnym Śląsku. Dzisiejszy kompleks w Niewiadomiu wiąże się z polem „Laura”, przyłączonym na początku lat 70. XIX wieku.

We wrześniu 1936 roku kopalnia otrzymała nazwę „Ignacy” — na cześć urzędującego prezydenta Ignacego Mościckiego. Od 1968 roku działała jako Ruch II kopalni „Rydułtowy”.

W dniach 1–3 września 1980 roku w kopalni trwał strajk. Kopalnia „Rydułtowy” była jednym z zakładów reprezentowanych przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Jastrzębiu.

Ostatni wózek węgla wyjechał szybem Kościuszko 11 sierpnia 1995 roku. W 1999 roku powstało Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy”, które udostępniło obiekt zwiedzającym; w 2005 roku zespół wpisano do rejestru zabytków, rok później znalazł się na Szlaku Zabytków Techniki. Po rewitalizacji zakończonej w 2022 roku kompleks łączy dziedzictwo przemysłowe z kulturą.

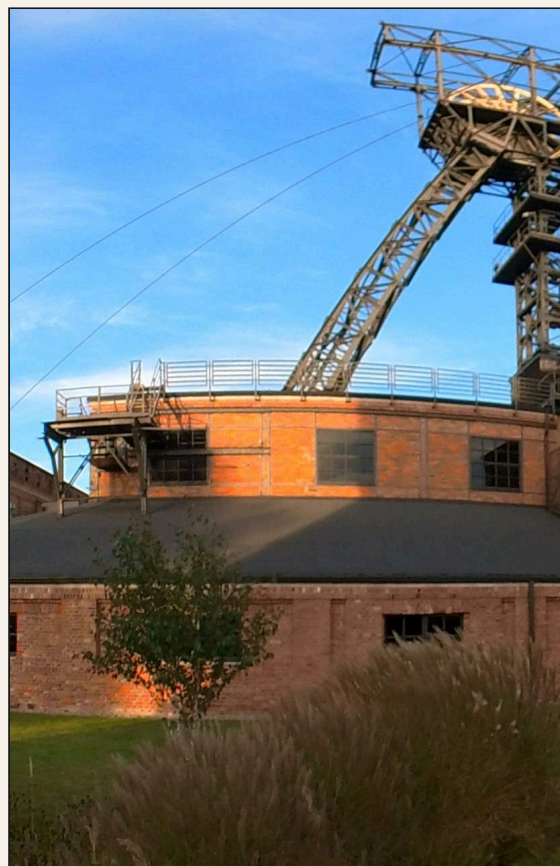
Źródła: kalendarium Zabytkowej Kopalni Ignacy (kopalniaignacy.pl), Szlak Zabytków Techniki, Encyklopedia Solidarności – kalendarium, wrzesień 1980.

KADR Z PANORAMY 360° · 1.10.2026

Brama kopalni i wieża szybowa nad ceglanyim budynkiem nadszybia.

fot. Tech for Good

KADR Z PANORAMY 360° · 1.10.2026

Wieża szybowa widziana z drogi na terenie kopalni.

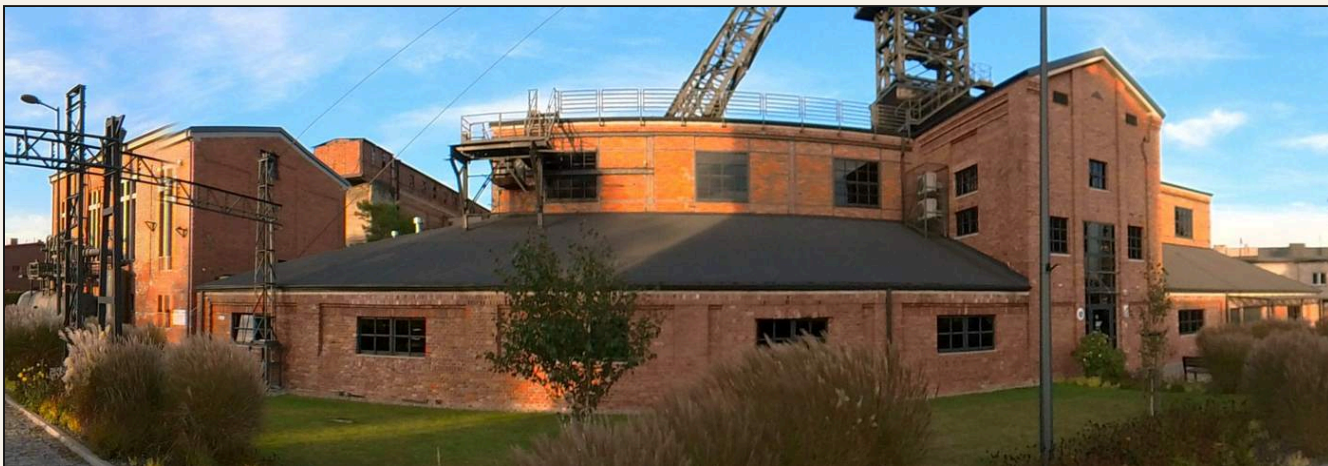
fot. Tech for Good

OD „HOYM” DO „IGNACEGO”

Najważniejsze daty z historii kopalni — za kalendarium opracowanym przez Zabytkową Kopalnię Ignacy.

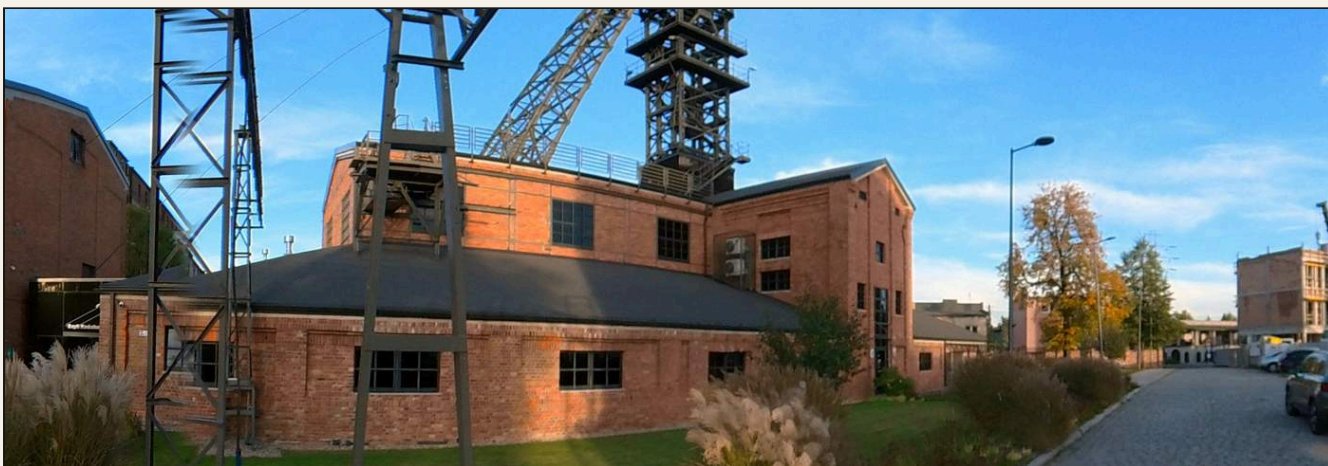
1792	W Biertułtowach powstaje kopalnia próbna, wkrótce nazwana „Hoym”.
1871	Od 1 stycznia działa jako Skonsolidowana Kopalnia „Hoym-Laura”.
1874-1879	Głębienie szybu „Grundmann” — dzisiejszego szybu Kościuszko.
1899-1900	Powstaje szyb „Oppurg”, dziś Głowacki. Jego parowa maszyna wyciągowa pochodzi z 1900 roku.
1920	Maszyna parowa szybu Kościuszko, zbudowana we Wrocławiu przez zakłady Linke-Hofmann.
1936	We wrześniu kopalnia otrzymuje nazwę „Ignacy” na cześć prezydenta Ignacego Mościckiego.
1968	Od 1 stycznia kopalnia jest Ruchem II KWK „Rydułtowy”.
1-3 IX 1980	Strajk załogi. Ze względu na konieczność zasilania kottowni w każdym dniu strajku jedna zmiana prowadziła wydobywanie.
1995	11 sierpnia szybem Kościuszko wyjeżdża ostatni wózek węgla.
1999	Powstaje Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy”; obiekt zostaje udostępniony zwiedzającym.
2005-2006	Wpis do rejestru zabytków i włączenie do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego.
2022	Zakończenie rewitalizacji: udostępnienie nadszybia i maszynowni szybu Kościuszko, wystawa stała „Wiek pary”.

DROGA, BRAMA, PLAC

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

1. Droga do kopalni. Brukowa droga na terenie kopalni. Pośrodku ceglany budynek z wieżą szybową, w głębi wieża ciśnieniowa.
fot. Tech for Good

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

2. Brama kopalni. Stalowy, kratownicowy łuk nad drogą prowadzącą do budynków.
fot. Tech for Good

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

3. Plac przed wejściem. Plac między ceglаныmi budynkami, tuż przed wejściem na finał.
fot. Tech for Good

WEJŚCIE

Z placu wchodzi się do przeszklonego foyer. Stamtąd korytarz prowadzi obok szatni z górniczymi kaskami do stolika powitalnego — i dalej, pod banerem projektu, do hali.

FOYER

Jasny hol z przeszkloną ścianą, przez którą widać trawnik i wieżę szybową. Do drzwi w ceglanej ścianie prowadzi żółty pas ostrzegawczy na podłodze.

PRZEJŚCIE DO HALI

Przy ceglanej ścianie stały wieszaki szatni, nad nimi kaski górnicze. Po obu stronach ustawiono pionowe ekrany. Na jednych wyświetlano afisz wystawy, na innych — listę publikacji i opracowań, z których korzystał projekt.

STOLIK POWITALNY

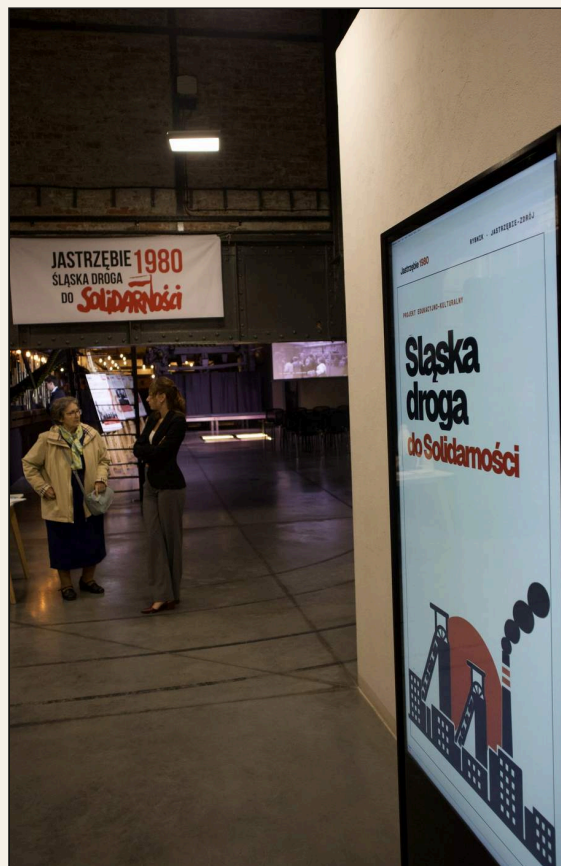
Na białym stoliku czekały składane foldery projektu, karty uczestnika „Moja karta trzech stacji” i długopisy. Obok postawiono górnicze pamiątki: galową czapkę z białym pióropuszem i ceramiczny kufel z napisem „Solidarność”. Stąd widać już rząd plansz i ekran widowni.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Stolik powitalny: foldery projektu, karty uczestnika, długopisy i górnicze pamiątki.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Ekran z afiszem wystawy w przejściu do hali.

fot. Laura Hanak

JASTRZĘBIE 1980

ŚLĄSKA DROGA

DO Solidarności

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Hala z ekspozycją widziana od wejścia: pod banerem projektu stalowe schody, w głębi widownia i ekran, po lewej rząd plansz.

fot. Laura Hanak

HALA Z EKSPOZYCJĄ

Hala jest długa, stalowo-ceglana, z antresolą i schodami. Wystawę rozmieszczono w niej tak, żeby zwiedzanie miało kierunek: od plansz, przez widownię, do rozmowy.

Rząd plansz stanął pod ciemną ścianą z tablicą dawnych przyrządów. Pięć sztalug ustawiono chronologicznie: praca, początek buntu, strajk, porozumienie, Solidarność.

Widownia i ekran zajęły środek hali. Na ekranach trwała projekcja filmu z fotografii z 1980 roku;

niska scena służyła działaniom scenicznym.

Stacje ścieżki finałowej ustawiono w bocznej części, przy torach z dawnymi wózkami kopalnianymi: trzy białe stoliki, każdy z jednym zadaniem.

Strefa „Zostaw swój głos” to kącik z fotelami i kanapą. Na sztaludze stała plansza z czerwonym dymkiem, na którym uczestnicy przyklejali swoje odpowiedzi.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Zwiedzający przy planszach; w głębi wejście do hali i stolik powitalny.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Wejście do hali: szatnia i stolik powitalny.
fot. Laura Hanak

CZĘŚĆ II

WYSTAWA: 1 · 9 · 8 · 0

Pięć plansz na sztalugach. Cztery pierwsze niosą cyfry roku, piąta pyta, co z niego zostało.

PIĘĆ PLANSZ, CZTERY CYFRY

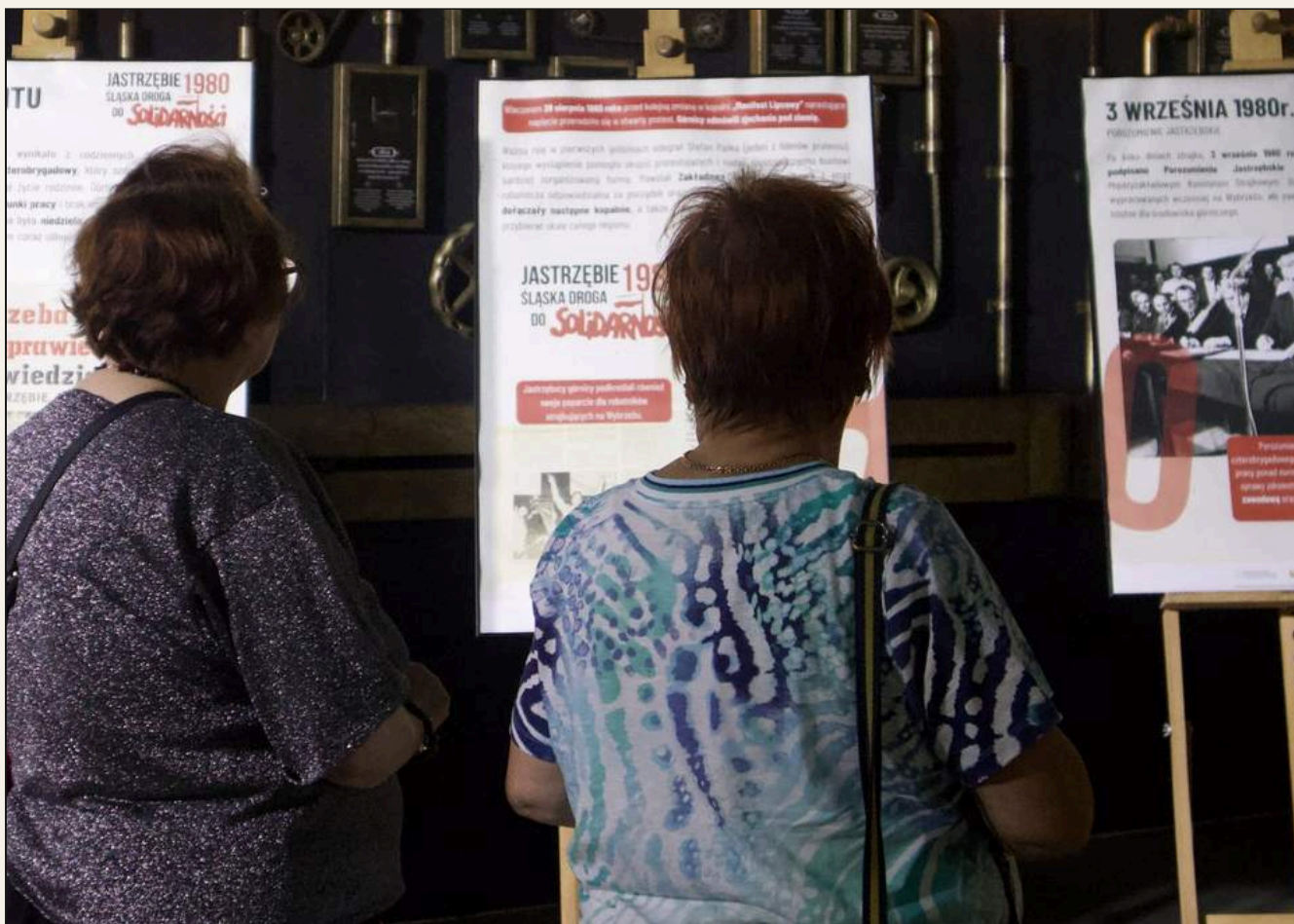
Wystawa jest krótka z wyboru. Zamiast kilkudziesięciu tablic — pięć, z których każda odpowiada na jedno pytanie.

Na planszy pierwszej wielka czerwona jedynka towarzyszy opowieści o pracy: o mieście, które wyrosło wokół kopalń. Dziewiątka otwiera planszę o tym, dlaczego doszło do strajków. Ósemka stoi przy relacji z samego strajku, zero — przy porozumieniu z 3 września. Kto przeszedł wzdłuż sztalug, przeczytał rok 1980.

Piąta plansza nie ma cyfry. Ma za to pytanie w podtytule: „Co z tego zostało?”. Odpowiada na nie historią związku, który wyrósł z komitetów strajkowych — i zdaniem o doświadczeniu wspólnego działania.

Teksty plansz są zwięzłe. W katalogu każdą z nich pokazujemy w całości, a następnie poszerzamy: o daty, nazwiska, zapisy dokumentów i fotografie, które nie zmieściły się na sztalugach. Rozszerzenia opierają się na opracowaniach Instytutu Pamięci Narodowej, Encyklopedii Solidarności i na tekście samego protokołu porozumienia.

Materiały archiwalne na planszach: Łaźnia Moszczenica (Carbonarium). Wszystkie plansze opatrzone logotypami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Muzeum Historii Polski oraz programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rocznice”.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Plansze druga, trzecia i czwarta: „Początek buntu”, strajk w kopalni „Manifest Lipcowy” i „3 września 1980 r.”.

fot. Laura Hanak

PLANSZA 1

PRACA

ZANIM ZACZĄŁ SIĘ STRAJK

LATA 60. I 70.

Miasto, które w kilkanaście lat wyrosło wokół kopalń —
i cena, jaką za ten wzrost płacili ludzie pracy.

PRACA

ZANIM ZACZĄŁ SIĘ STRAJK

TEKST PLANSZY

Jastrzębie-Zdrój w latach 60. i 70. rośnie w niezwykłym tempie. Rozbudowa kopalni sprawiła, że **do miasta przyjeżdżali ludzie z różnych stron Polski** — szukając pracy, stabilizacji i szansy na lepsze życie. Powstawały nowe osiedla, zakłady pracy oraz infrastruktura, ale za obrazem „miasta przyszłości” kryły się również trud codziennej pracy, przemęczenie, braki organizacyjne i niedostateczne zaplecze społeczne.

Życie wielu rodzin było podporządkowane rytmowi kopalni.

To praca wyznaczała plan dnia, poczucie bezpieczeństwa i społeczną pozycję. Jednocześnie właśnie wśród ludzi pracy rodziło się przekonanie, że rozwój miasta nie może odbywać się kosztem godności człowieka, życia rodzinnego i podstawowych praw pracowniczych.

Górnictwo dawało utrzymanie, ale wymagało ogromnego wysiłku fizycznego i podporządkowania prywatnego życia potrzebom zakładu pracy. Właśnie stąd brało się narastające poczucie niesprawiedliwości.

Materiały archiwalne na planszy: Łaźnia Moszczenica (Carbonarium).

PRACA

ZANIM ZACZĄŁ SIĘ STRAJK

JASTRZĘBIE 1980
ŚLĄSKA DROGA
DO **Solidarności**

Jastrzębie-Zdrój w latach 60. i 70. rosło w niezwykłym tempie. Rozbudowa kopalni sprawiła, że **do miasta przyjeżdżali ludzie z różnych stron Polski** — szukając pracy, stabilizacji i szansy na lepsze życie. Powstawały nowe osiedla, zakłady pracy oraz infrastruktura, ale za obrazem „miasta przyszłości” kryły się również trud codziennej pracy, przemęczenie, braki organizacyjne i niedostateczne zaplecze społeczne.

Życie wielu rodzin było podporządkowane rytmowi kopalni. To praca wyznaczała plan dnia, poczucie bezpieczeństwa i społeczną pozycję. Jednocześnie właśnie wśród ludzi pracy rodziło się przekonanie, że rozwój miasta nie może odbywać się kosztem godności człowieka, życia rodzinnego i podstawowych praw pracowniczych.

Górnictwo dawało utrzymanie, ale wymagało ogromnego wysiłku fizycznego i podporządkowania prywatnego życia potrzebom zakładu pracy. Właśnie stąd brało się narastające poczucie niesprawiedliwości.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMP
Instytut Pamięci Narodowej
Instytut Pamięci Narodowej

PLANSZA WYSTAWY

Plansza 1 w wersji przekazanej do druku.

Górnictwo dawało utrzymanie, ale wymagało ogromnego wysiłku fizycznego i podporządkowania prywatnego życia potrzebom zakładu pracy. Właśnie stąd brało się narastające poczucie niesprawiedliwości.

PLANSZA WYSTAWY

Fragment planszy: fotografia ludzi przed kopalnią „Manifest Lipcowy” i czerwone pole z podsumowaniem.

MIASTO ZBUDOWANE WOKÓŁ KOPALŃ

Jeszcze na początku lat 60. Jastrzębie było niewielką miejscowością uzdrowską. Prawa miejskie otrzymało 30 czerwca 1963 roku.

Zmianę przyniósł węgiel koksowy. Kolejne kopalnie otwierano w Barbórkę: „Jastrzębie” w 1962 roku, „Moszczenicę” w 1965, „Zofiówkę” — późniejszy „Manifest Lipcowy” — w 1969, „Borynię” w 1971.

Do pracy przyjeżdżali ludzie z regionów rolniczych, między innymi z Podkarpacia, Lubelszczyzny, Podlasia i Kielecczyzny. Przyciągały ich zarobki i mieszkania, na które w rodzinnych stronach czekało się latami.

WĘGIEL I CZAS

W latach 1970–1979 wydobywanie węgla w Polsce wzrosło ze 140 do 201 milionów ton. W drugiej połowie dekady rosło już głównie dzięki wydłużaniu czasu pracy załóg: nadgodzinom i wydobywaniu w niedziele.

Najdalej szedł system czterobrygadowy. Załogę dzielono na cztery brygady; trzy pracowały na zmiany przez sześć dni z rzędu, czwarta odpoczywała. Dni wolne wypadały więc w różne dni tygodnia, a kopalnia fedrowała także w niedziele i święta. System testowano od 1976 roku, a wdrażano od 1978; do sierpnia 1980 roku objął 29 z 66 kopalń węgla kamiennego w kraju.

Źródła: T. Kurpierz, J. Neja, „Solidarność” śląsko-dąbrowska 1980–1981, IPN, Katowice 2012; D. Szlachta, Strajki w kopalniach Jastrzębia Zdroju w 1978 roku, „Biuletyn IPN” 2022, nr 10; Urząd Miasta Jastrzębie-Zdrój, Górnicza historia naszego miasta.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Ludzie przy ogrodzeniu kopalni „Manifest Lipcowy” w dniach strajku, 1980 r. Ta fotografia znalazła się na planszy „Praca”.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Dziedziniec kopalni „Manifest Lipcowy” widziany z okna, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Pierwsi zwiedzający przy planszach „Praca” i „Początek buntu”.

fot. Laura Hanak

PLANSZA 2

POCZĄTEK BUNTU

DLACZEGO DOSZŁO DO STRAJKÓW?

LATO 1980 R.

Praca w niedziele, nadgodziny i brak wpływu na własne życie. Zanim wybuchł strajk, przez lata narastał sprzeciw.

POCZĄTEK BUNTU

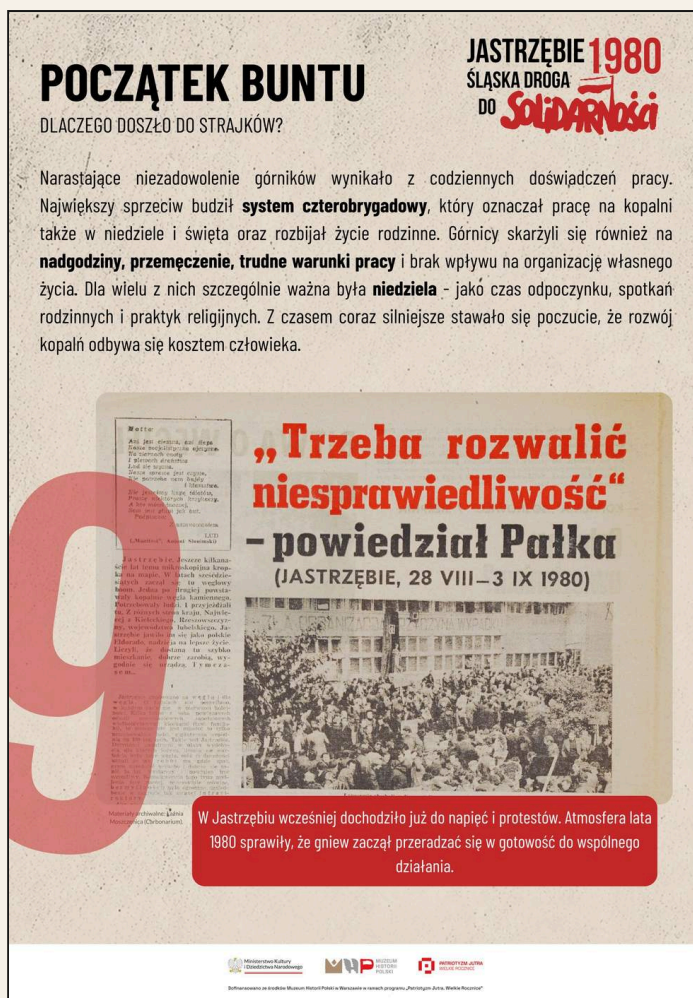
DLACZEGO DOSZŁO DO STRAJKÓW?

TEKST PLANSZY

Narastające niezadowolenie górników wynikało z codziennych doświadczeń pracy. Największy sprzeciw budził **system czterobrygadowy**, który oznaczał pracę na kopalni także w niedziele i święta oraz rozbijał życie rodzinne. Górnicy skarżyli się również na **nadgodziny, przemęczenie, trudne warunki pracy** i brak wpływu na organizację własnego życia. Dla wielu z nich szczególnie ważna była **niedziela** — jako czas odpoczynku, spotkań rodzinnych i praktyk religijnych. Z czasem coraz silniejsze stawało się poczucie, że rozwój kopalń odbywa się kosztem człowieka.

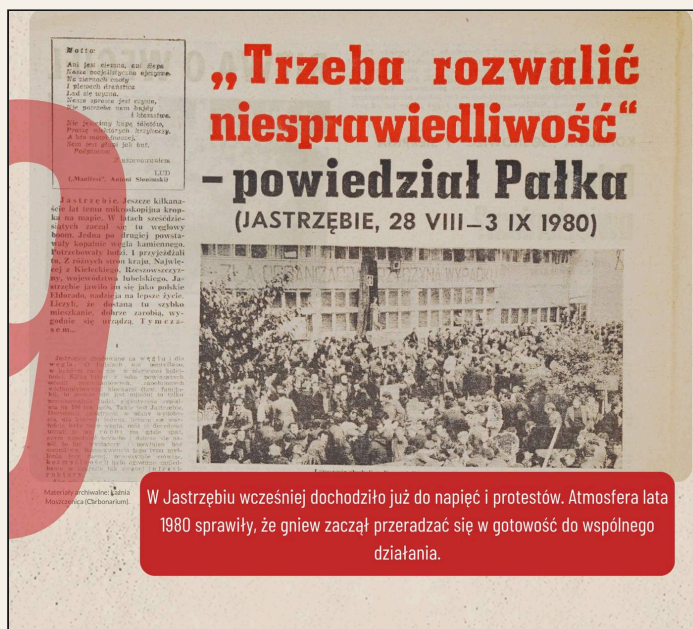
W Jastrzębiu wcześniej dochodziło już do napięć i protestów. Atmosfera lata 1980 sprawiła, że gniew zaczął przeradzać się w gotowość do wspólnego działania.

Materiały archiwalne na planszy: łaźnia Moszczenica (Carbonarium). W druku planszy: „Atmosfera lata 1980 sprawiły” — w katalogu poprawiono oczywistą pomyłkę.

PLANSZA WYSTAWY

Plansza 2 w wersji przekazanej do druku.

PLANSZA WYSTAWY

Fragment planszy: reprodukcja strony tygodnika „Solidarność Jastrzębie” z 1981 r.

NIEDZIELA JEST NASZA

Sprzeciw wobec pracy w niedziele nie zaczął się w sierpniu 1980 roku. W Jastrzębiu miał już swoją historię.

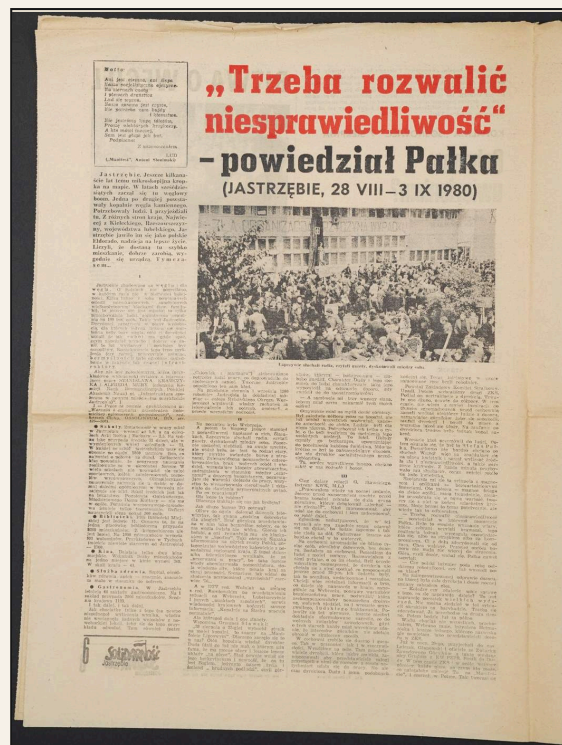
18 czerwca 1978 roku przeciwko pracy w niedzielę zaprotestowała część załóg kopalń „Moszczenica” i „Jastrzębie”. Na liście osób przeznaczonych do zwolnienia znalazło się 41 górników z „Jastrzębia”; innych przesunięto do gorzej płatnych zajęć.

Górnicy zwrócili się o pomoc do ks. Bernarda Czerneckiego, wówczas proboszcza parafii św. Katarzyny. Ksiądz interweniował u dyrektorów kopalń i władz miasta, zawiadomił biskupa katowickiego Herberta Bednorza i mówił o proteście w kazaniach. W lipcu zwolnionych przywrócono do pracy.

Krytyka czterobrygadówki była powszechna. System dezorganizował życie rodzinne: górnik zwykle tylko raz na kilka tygodni mógł spędzić z bliskimi całą niedzielę. Zwiększone zatrudnienie oznaczało tłok w łaźniach, stołówkach i autobusach oraz dłuższe czekanie na mieszkanie. Maszyny pracujące bez przerwy częściej się psuły, co pogarszało bezpieczeństwo.

W samej kopalni „Manifest Lipcowy” czterobrygadówki jeszcze nie wprowadzono. Żądanie pięciodniowego tygodnia pracy, zgłoszone tam w sierpniu 1980 roku, było sprzeciwem wobec systemu, który miał dopiero nadejść.

Źródła: T. Kurpierz, J. Neja, „Solidarność” śląsko-dąbrowska 1980-1981, IPN, Katowice 2012, s. 35-38 i 50; D. Szlachta, Strajki w kopalniach Jastrzębia Zdroju w 1978 roku.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Solidarność Jastrzębie” nr 16 z 25 sierpnia 1981 r., strona z reportażem „Trzeba rozwalić niesprawiedliwość» – powiedział Pałka”. Fragment tej strony znalazł się na planszy.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

REPORTAŻ W ROCZNICĘ STRAJKU

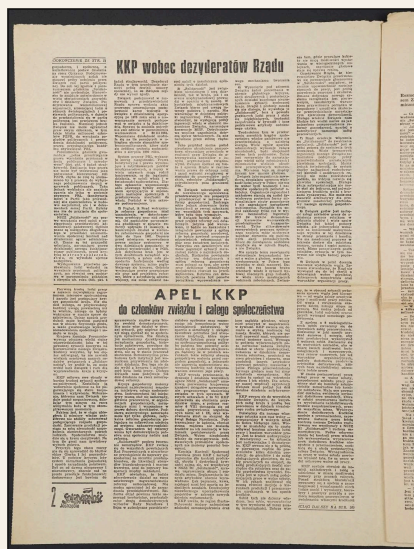
Tygodnik „Solidarność Jastrzębie” wydawano od maja do grudnia 1981 roku w Katowicach jako pismo regionu — oficjalne, podlegające cenzurze. Numer 16 ukazał się 25 sierpnia 1981 roku, w pierwszą rocznicę strajków. Poniżej sześć z ośmiu jego stron; siódma, z reportażem, jest na stronie obok.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 1 — winieta numeru 16.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 2.

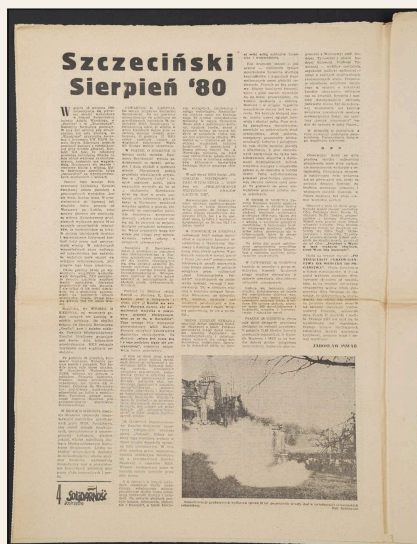
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 3.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 4.

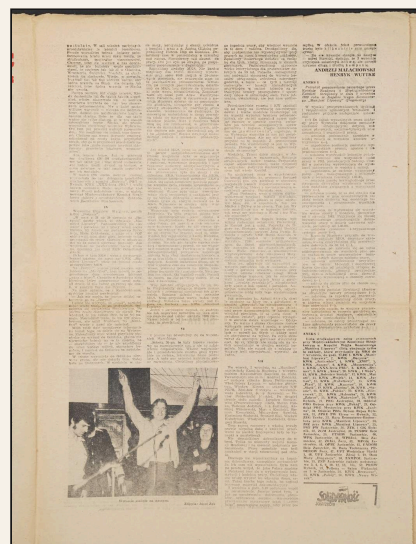
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 6.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strona 8.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

PLANSZA 3

STRAJK

KOPALNIA „MANIFEST LIPCOWY”

28 SIERPNIA - 3 WRZEŚNIA 1980 R.

Wieczorem 28 sierpnia górnicy nocnej zmiany nie zjechali pod ziemię. W ciągu kilku dni protest jednej kopalni stał się sprawą całego regionu.

STRAJK

KOPALNIA „MANIFEST LIPCOWY”

TEKST PLANSZY

Wieczorem 28 sierpnia 1980 roku przed kolejną zmianą w kopalni „Manifest Lipcowy” narastające napięcie przerodziło się w otwarty protest. Górnicy odmówili zjechania pod ziemię.

Ważną rolę w pierwszych godzinach odegrał Stefan Pałka (jeden z liderów protestu), którego wystąpienie pomogło skupić protestujących i nadać spontanicznemu buntowi bardziej zorganizowaną formę. Powstał **Zakładowy Komitet Strajkowy** i straż robotnicza odpowiedzialna za porządek oraz bezpieczeństwo. W kolejnych dniach **dołączali następne kopalnie**, a także przedsiębiorstwa, a lokalny protest zaczął przybierać skalę całego regionu.

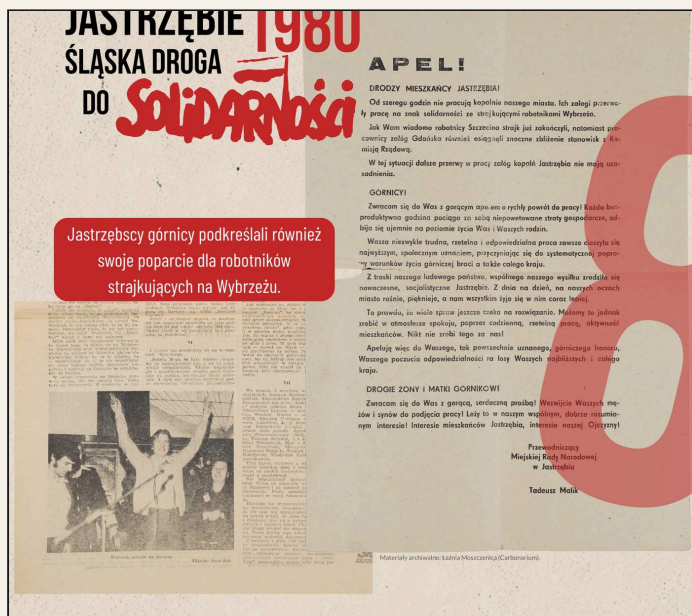
Jastrzębscy górnicy podkreślali również swoje poparcie dla robotników strajkujących na Wybrzeżu.

Plansza nie ma tytułu – zaczyna się od tekstu w czerwonym polu; tytuł w katalogu nadano redakcyjnie. Na planszy reprodukcja apelu do mieszkańców Jastrzębia. Materiały archiwalne: Łaźnia Moszczenica (Carbonarium).

PLANSZA WYSTAWY

Plansza 3 w wersji przekazanej do druku.

PLANSZA WYSTAWY

Fragment planszy: znak wystawy, apel do mieszkańców Jastrzębia i cyfra 8.

NOC Z 28 NA 29 SIERPNIA

Od kilku dni przed każdą zmianą w kopalni „Manifest Lipcowy” toczyły się spory: zjechać czy nie zjechać. 28 sierpnia, między godziną 21 a 22, wystarczyła iskra.

Konflikt górników z jednym z pracowników dozoru uruchomił między drugą a trzecią zmianą lawinę wydarzeń. Załoga, zamiast zjeżdżać na dół, gromadziła się w cechowni i na placu przed nią. Nastroje zaogniło zachowanie dyrektora kopalni, który zażądał od dozoru zmuszenia załogi do pracy.

Samo przerwanie pracy nie przesądzało jeszcze o zorganizowanym proteście. Potrzebny był ktoś, kto skupi dyskutujących w grupach ludzi. Okazał się nim Stefan Pałka, pracownik oddziału elektrycznego. Mówił o tym, jak załoga jest traktowana i jaka jest sytuacja w kraju. Zawiązał się komitet strajkowy, którego został przewodniczącym; wyłoniono strażę robotniczą odpowiedzialną za porządek i bezpieczeństwo.

Po kilku godzinach do kopalni przyjechali minister górnictwa Włodzimierz Lejczak i wiceminister Mieczysław Głanowski. Strajk próbowano wygasić, tłumacząc górnikom, że są jedyną strajkującą załogą w regionie. Nie było to prawdą: tej samej nocy pracę przerwała część załogi kopalni „Borynia”.

OD JEDNEJ KOPALNI DO KOMITETU MIĘDZYZAKŁADOWEGO

Rano 29 sierpnia stanęła kopalnia „ZMP” w Żorach. Komitet strajkowy „Manifestu” przedłożył postulaty: sprawy zakładowe, nieprawidłowości w górnictwie, pięciodniowy tydzień pracy — i żądanie, by radio i telewizja poinformowały, że górnicy popierają strajkujących na Wybrzeżu.

Okazało się, że delegacja resortu i partii nie ma pełnomocnictw do wiążących decyzji. Gdy do „Manifestu” dotarli przedstawiciele „Boryni” i kolejnych zakładów, rozmowy zawieszono. Tadeusz Jedynak zaproponował utworzenie wspólnej reprezentacji. Tak powstał pierwszy na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim Międzyzakładowy Komitet Strajkowy.

Na jego czele stanął ostatecznie Jarosław Sienkiewicz z kopalni „Borynia”; wiceprzewodniczącymi zostali Stefan Pałka i Tadeusz Jedynak. Jeszcze 29 sierpnia do protestu dołączyły kopalnie „XXX-lecia PRL”, „Moszczenica”, „Jastrzębie” i „Suszec” oraz jastrzębskie przedsiębiorstwa: robót górniczych, komunikacji i budownictwa.

MIASTO WOKÓŁ STRAJKU

Wiadomość o proteście szybko wyszła poza bramy. Pod kopalnię przychodzili rodziny, przynoszono jedzenie. Księża z jastrzębskich parafii, w tym z kościoła „na górce”, odprawiali msze dla strajkujących. Protest odznaczał się dyscypliną: w kopalni obowiązywał zakaz picia alkoholu.

3 września Międzyzakładowy Komitet Strajkowy reprezentował 56 zakładów, w tym 28 kopalń.

Źródła: T. Kurpierz, J. Neja, „Solidarność” śląsko-dąbrowska 1980-1981, IPN, Katowice 2012, s. 48-51 i 60; J. Neja, Strajki w woj. katowickim w VIII 1980, Encyklopedia Solidarności; wystawa „Pierwszy krok do wolności. Jastrzębska Solidarność 1980-81”, Galeria Historii Miasta, 2015.

DNI STRAJKU

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Wiec przed budynkiem kopalni „Manifest Lipcowy”, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Oklaski na dziedzińcu kopalni, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przed stacją ratowniczą, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Szpaler przed bramą kopalni, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

APEL WŁADZ MIASTA

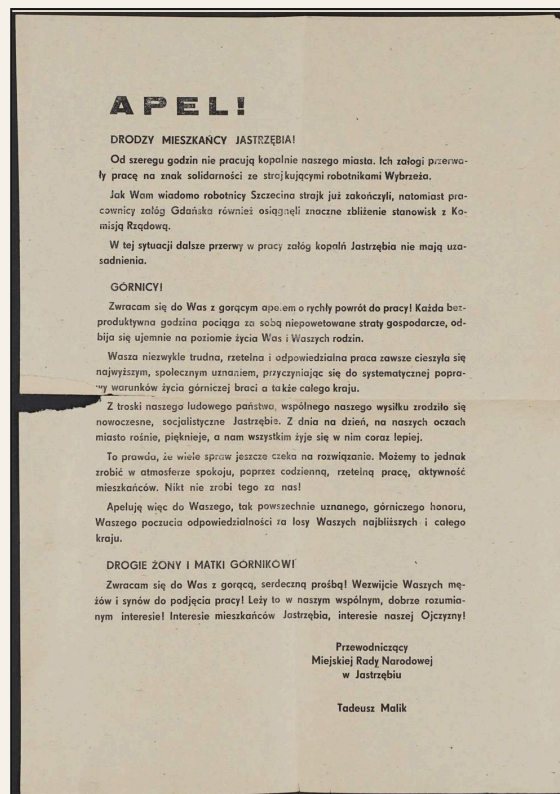
Na planszy o strajku pokazano druk ulotny z tamtych dni: apel przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej do mieszkańców Jastrzębia i do górników.

To głos drugiej strony sporu. Autor przekonuje, że skoro robotnicy Szczecina zakończyli strajk, a w Gdańsku stanowiska się zbliżyły, dalsze przerwy w pracy jastrzębskich kopalń „nie mają uzasadnienia”. Wzywa górników do szybkiego powrotu do pracy, odwołując się do górniczego honoru i do strat gospodarczych.

Ostatni akapit skierowano do „żon i matek górników” z prośbą, by namówiły mężów i synów do podjęcia pracy.

Dokument warto czytać obok postulatów strajkujących. Pokazuje, jakim językiem władza mówiła o proteście — i jak bardzo ten język różnił się z tym, o co górnikom chodziło: nie o „atmosferę spokoju”, lecz o czas pracy, zdrowie i prawo do własnej reprezentacji.

Tekst apelu przywołuje sam fakt, że kopalnie stanęły „na znak solidarności ze strajkującymi robotnikami Wybrzeża” — potwierdza więc solidarnościowy charakter protestu.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Apel do mieszkańców Jastrzębia i górników, druk ulotny z dni strajku, 1980 r.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

PLANSZA 4

3 WRZEŚNIA 1980 R.

POROZUMIENIE JASTRZĘBSKIE

3 WRZEŚNIA 1980 R., GODZ. 5.45

Nad ranem, po nocnych rozmowach w cechowni kopalni, podpisano protokół porozumienia. Dzień później górnicy wrócili do pracy.

3 WRZEŚNIA 1980 R.

POROZUMIENIE JASTRZĘBSKIE

TEKST PLANSZY

Po kilku dniach strajku, **3 września 1980 roku w kopalni „Manifest Lipcowy”** podpisano **Porozumienie Jastrzębskie** między Komisją Rządową oraz Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym. Dokument potwierdzał część ustaleń wypracowanych wcześniej na Wybrzeżu, ale zawierał również rozwiązania szczególnie istotne dla środowiska górniczego.

Porozumienie przewidywało m.in. odejście od systemu czterobrygadowego, wolne soboty i niedziele oraz zasadę dobrowolności pracy ponad normalny wymiar czasu. Wśród ustaleń znalazły się także sprawy zdrowotne i socjalne, m.in. uznanie pylicy płuc za chorobę zawodową oraz rozwiązania dotyczące świadczeń przysługujących pracownikom górnictwa.

Materiały archiwalne na planszy: Łaźnia Moszczenica (Carbonarium). Fotografia: Stanisław Sputo.

3 WRZEŚNIA 1980r.

POROZUMIENIE JASTRZĘBSKIE

JASTRZĘBIE 1980
ŚLĄSKA DROGA
DO **Solidarności**

Po kilku dniach strajku, **3 września 1980 roku w kopalni „Manifest Lipcowy”** podpisano **Porozumienie Jastrzębskie** między Komisją Rządową oraz Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym. Dokument potwierdzał część ustaleń wypracowanych wcześniej na Wybrzeżu, ale zawierał również rozwiązania szczególnie istotne dla środowiska górniczego.

Porozumienie przewidywało m.in. **odejście** od systemu czterobrygadowego, wolne soboty i niedziele oraz zasadę dobrowolności pracy ponad normalny wymiar czasu. Wśród ustaleń znalazły się także sprawy zdrowotne i socjalne, m.in. **uznanie pylicy płuc za chorobę zawodową** oraz rozwiązania dotyczące świadczeń przysługujących pracownikom górnictwa.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMP
Instytut Pamięci Narodowej
Instytut Wydawniczy „Pamięć i Przyszłość”

PLANSZA WYSTAWY

Plansza 4 w wersji przekazanej do druku.

Porozumienie przewidywało m.in. **odejście** od systemu czterobrygadowego, wolne soboty i niedziele oraz zasadę dobrowolności pracy ponad normalny wymiar czasu. Wśród ustaleń znalazły się także sprawy zdrowotne i socjalne, m.in. **uznanie pylicy płuc za chorobę zawodową** oraz rozwiązania dotyczące świadczeń przysługujących pracownikom górnictwa.

PLANSZA WYSTAWY

Fragment planszy: fotografia podpisania porozumienia.

CO ZAPISANO W POROZUMIENIU

Pełna nazwa dokumentu brzmi: „Protokół porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w dniu 3 września 1980 roku w Kopalni Węgla Kamiennego Manifest Lipcowy”. Zawiera 29 ustaleń i postanowienia końcowe.

BEZPIECZEŃSTWO STRAJKUJĄCYCH

Zapewniono „pełne bezpieczeństwo strajkujących i ich przedstawicieli” oraz zakazano szykan — także wobec rodzin.

POPARCIE DLA WYBRZEŻA

Strajkujące załogi „w pełni popierają 21 postulatów wysuniętych przez strajkujące zakłady Wybrzeża, a w szczególności punktu dotyczącego związków zawodowych”. Nowe związki miały działać na zasadach zapisanych w porozumieniu gdańskim.

WOLNE SOBOTY I NIEDZIELE

„Wprowadza się wszystkie wolne soboty i niedziele, począwszy od 1 stycznia 1981 roku”. Od 1 września 1980 roku obowiązywać miała dobrowolność pracy w dni ustawowo wolne.

SYSTEM CZTEROBRYGADOWY

Zniesiony w kopalniach „Jastrzębie”, „ZMP” i „1 Maja” do 15 września 1980 roku, w pozostałych — „według uznania załóg” do 1 października.

GODZINY NADLICZBOWE

Tylko dobrowolnie i z pełnym wynagrodzeniem. Obowiązek pracy w nadgodzinach ograniczono do ratowania życia lub mienia zakładu.

PYLICA PŁUC

Zaliczona do chorób zawodowych. Uznanie kolejnych chorób uzależniono od opinii związków zawodowych.

WIEK EMERYTALNY

Komisja Rządowa przyjęła do wiadomości postulaty: emerytura dla pracowników dołowych w wieku 50 lat i pełna emerytura po 25 latach pracy na dole. Miały zostać przedłożone Sejmowi.

PŁACE I ŚWIADCZENIA

Zarobki miały rosnąć wraz z kosztami utrzymania. Zapisano jednolite świadczenia rodzinne, zapłatę za dni strajku i deputat węglowy dla zatrudnionych w resorcie górnictwa.

ZAOPATRZENIE

Sprzedaż mięsa wyłącznie w sklepach ogólnej sieci handlowej; przyjęto też postulat likwidacji talonów na atrakcyjne towary przemysłowe.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Komitety strajkowe przekształcono w komisje robotnicze, a MKS — w Międzyzakładową Komisję Robotniczą. Nad wykonaniem ustaleń czuwać miała Komisja Mieszana. Pracę podjęto 4 września na pierwszej zmianie.

Dwa zastrzeżenia. Zapis o wolnych sobotach nie zawierał ograniczenia do górnictwa, choć tak rozumiały go władze — na początku 1981 roku stał się źródłem ogólnopolskiego sporu. Postulatów emerytalnych porozumienie nie spełniało: zobowiązywało jedynie do przedstawienia ich Sejmowi. Źródło: tekst protokołu w przedrukach; G. Majchrzak, Porozumienie jastrzębskie 1980, Encyklopedia Solidarności.

NOC W CECHOWNI

Rozmowy prezydium Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z Komisją Rządową rozpoczęły się 2 września o godzinie 17.

Komisji przewodniczył wicepremier Aleksander Kopeć. Zasiadali w niej między innymi sekretarz KC PZPR Andrzej Żabiński, minister górnictwa Włodzimierz Lejczak i sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach Wiesław Kiczan.

Ze strony strajkujących protokół podpisało czternaście osób: przewodniczący Jarosław Sienkiewicz, wiceprzewodniczący Stefan Pałka i Tadeusz Jedynak oraz Jan Jarliński, Piotr Musioł, Andrzej Winczewski, Marian Kosiński, Roman Kempieński, Mieczysław Sawicki, Kazimierz Stolarski, Ryszard Kuź, Wacław Kołodyński, Władysław Kałduński i Grzegorz Stawski.

Prezydium komitetu siedziało twarzą do sali, w której obradom przystuchiwali się delegaci strajkujących zakładów; Komisję Rządową posadzono plecami do zebranych. Przyjmowanie postulatów sala kwitowała oklaskami.

Dokument podpisano nad ranem 3 września; opracowania Instytutu Pamięci Narodowej i Encyklopedii Solidarności podają godzinę 5.45.

W źródłach godzina podpisania bywa podawana różnie: 5.45, „około 5.40” lub 5.15. Przyjmujemy wersję Encyklopedii Solidarności i IPN.

Źródła: tekst protokołu porozumienia w wydaniu IPN (Kurpierz, Neja, s. 63-64 i 187-193); Encyklopedia Solidarności – hasło „Porozumienie jastrzębskie 1980” i kalendarium; wystawa „Pierwszy krok do wolności”, Galeria Historii Miasta, 2015.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Podpisanie porozumienia, 3 września 1980 r. Ta fotografia znalazła się na planszy.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Górnicy słuchają obrad, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

POROZUMIENIE W GAZETACH

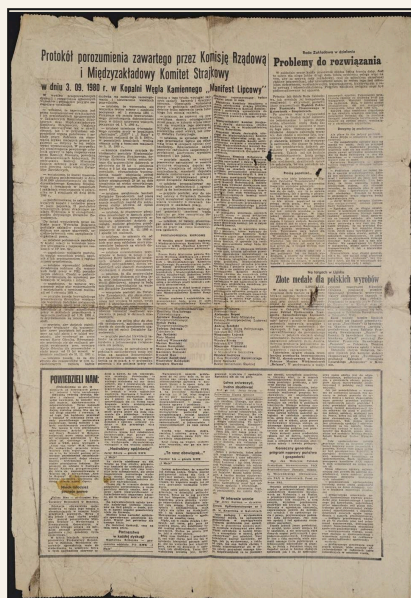
Protokół miał zostać ogłoszony w całości w lokalnych mediach. Dzień po podpisaniu pisał o nim „Dziennik Zachodni”, a jastrzębski tygodnik „Nasze Problemy” wydrukował pełny tekst.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Dziennik Zachodni” nr 190 z 4 września 1980 r., strona 1: „Górnicy przystępują do pracy”.

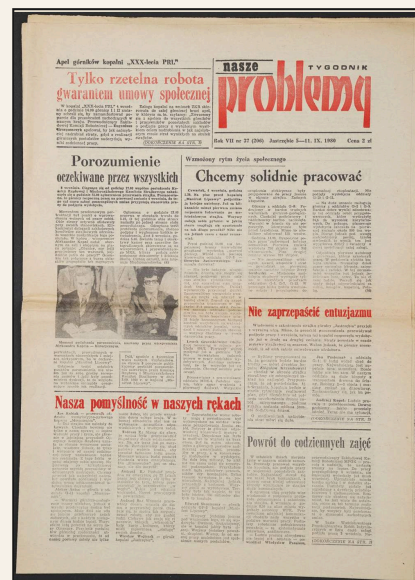
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Dziennik Zachodni” nr 190, strona 2 z tekstem protokołu porozumienia.

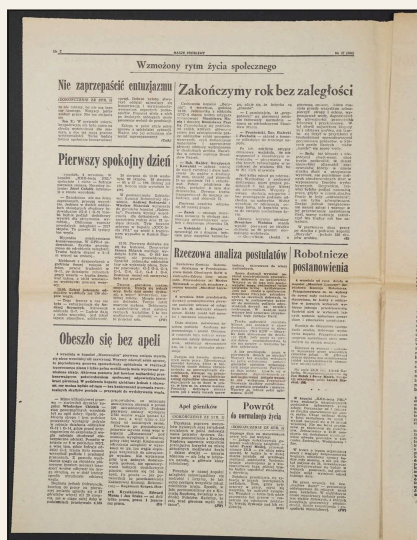
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Nasze Problemy” nr 37 z 5–11 września 1980 r., strona 1.

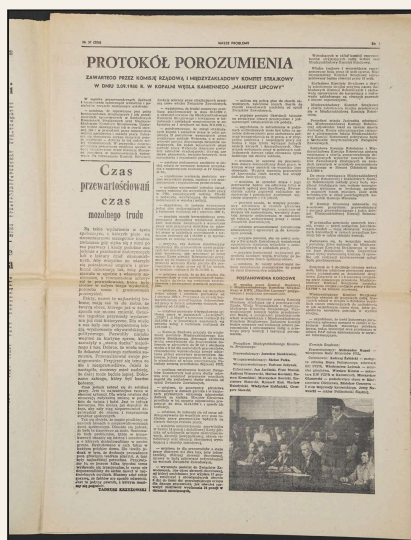
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Nasze Problemy” nr 37, strona 2.

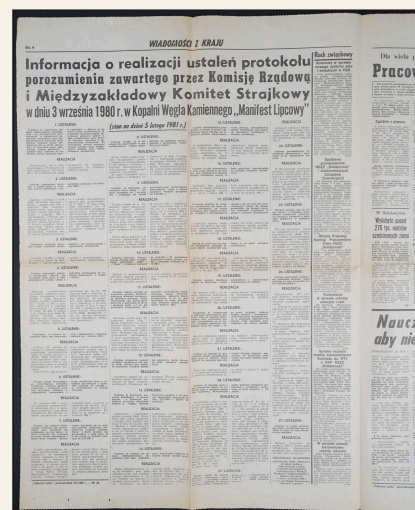
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Nasze Problemy” nr 37, strona 3: pełny tekst protokołu porozumienia.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Pół roku później: informacja o realizacji ustaleń porozumienia, luty 1981 r.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

PLANSZA 5

SOLIDARNOŚĆ

CO Z TEGO ZOSTAŁO?

1980-1981

Piąta plansza nie ma cyfry. Ma pytanie — i odpowiedź, która wykracza poza zapisy podpisanego dokumentu.

SOLIDARNOŚĆ

CO Z TEGO ZOSTAŁO?

TEKST PLANSZY

Podpisanie Porozumienia Jastrzębskiego nie oznaczało końca społecznej aktywności rozpoczętej podczas strajku. Komitety strajkowe stopniowo przekształcały się w struktury niezależnego ruchu związkowego, a w Jastrzębiu rozwijała się „Solidarność”. Powstawała niezależna prasa związkowa, odbywały się zebrania, wybory i dyskusje o przyszłości związku i kraju. Doświadczenie kilku dni strajku przerodziło się w znacznie szersze doświadczenie obywatelskiego działania.

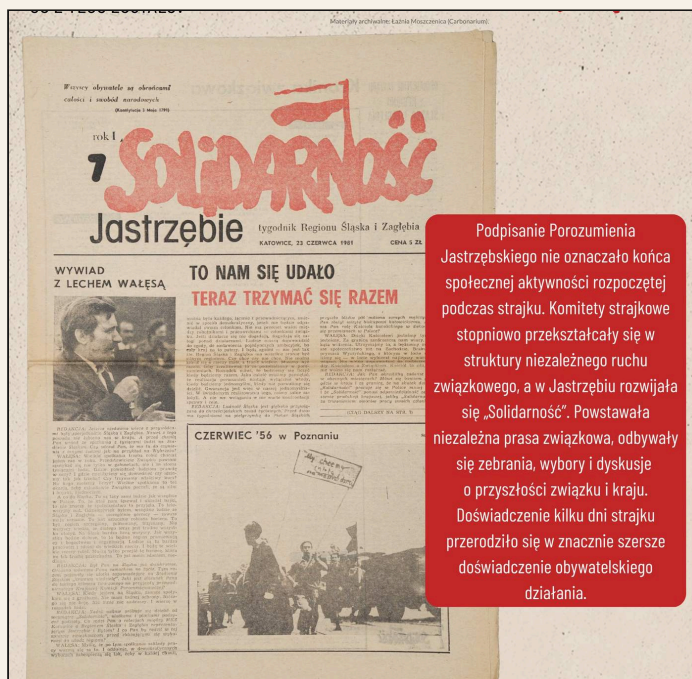
Dziedzictwem Jastrzębia 1980 nie są jedynie konkretne zapisy podpisanego dokumentu. Pozostało także **doświadczenie wspólnego działania** — przekonanie, że pracownicy mogą mówić własnym głosem, organizować się, domagać się szacunku i występować w obronie innych.

Materiały archiwalne na planszy: łaźnia Moszczenica (Carbonarium). Na planszy reprodukcja pierwszej strony tygodnika „Solidarność Jastrzębie” nr 7 z 23 czerwca 1981 r.

PLANSZA WYSTAWY

Plansza 5 w wersji przekazanej do druku.

PLANSZA WYSTAWY

Fragment planszy: pierwsza strona „Solidarności Jastrzębie” nr 7.

OD KOMITETU DO ZWIĄZKU

Z chwilą zakończenia strajku Międzyzakładowy Komitet Strajkowy przekształcił się w Międzyzakładową Komisję Robotniczą Jastrzębie.

Jej pierwsza siedziba mieściła się na probostwie kościoła „na górcie”. Komisja szybko wyrosła ponad region: według jej własnych danych z jesieni 1980 roku skupiała pracowników 91 kopalń, 118 przedsiębiorstw górniczych i 112 przedsiębiorstw innych branż z jedenastu województw. Jej zebrania odbywały się wtedy w jastrzębskiej hali widowiskowo-sportowej.

W styczniu 1981 roku Jarosław Sienkiewicz zrezygnował z funkcji przewodniczącego. W lutym z połączenia struktur z Bytomią i Jastrzębią powstał Zarząd Regionu Śląska i Zagłębia, a latem — po zjeździe delegatów — Region Śląsko-Dąbrowski, największy w kraju: jesienią 1981 roku liczył ponad milion członków.

PRASA

Od 12 października 1980 roku jastrzębska komisja wydawała biuletyn „Nasza Solidarność”. Tygodnik „Solidarność Jastrzębie”, którego stronę pokazano na planszy, ukazywał się od 5 maja do 8 grudnia 1981 roku w Katowicach jako pismo regionu — oficjalne, w nakładzie 50 tysięcy egzemplarzy, podlegające cenzurze.

POMNIK

Pod koniec sierpnia 1981 roku, podczas obchodów pierwszej rocznicy strajku i porozumienia, przed kopalnią odstonięto pomnik „Trzy Ogniwia”, upamiętniający porozumienia ze Szczecina, Gdańska i Jastrzębia.

Źródła: T. Kurpierz, J. Neja, Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ „Solidarność”; R. Dyja, „Solidarność Jastrzębie”; W. Rudnicka, biogram ks. B. Czerneckiego — Encyklopedia Solidarności; M. Boratyn, Pomnik Porozumienia Jastrzębskiego, JASpedia.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Solidarność Jastrzębie” nr 7 z 23 czerwca 1981 r. — numer z wywiadem z Lechem Wałęsą, pokazany na planszy.
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

„SOLIDARNOŚĆ JASTRZĘBIE”

Numery tygodnika z archiwum projektu. W pierwszym redakcja wyjaśniała, dlaczego pismo regionu nosi w tytule słowo „Jastrzębie”.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Nr 1 z 5 maja 1981 r.

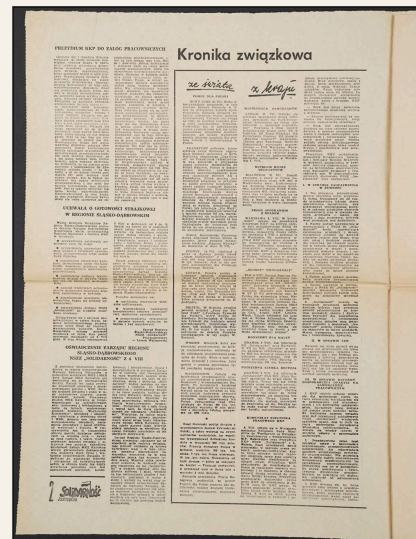
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Nr 14 z 11 sierpnia 1981 r., strona 1: relacja ze strajku ostrzegawczego i kalendarium „O roku ów!”.

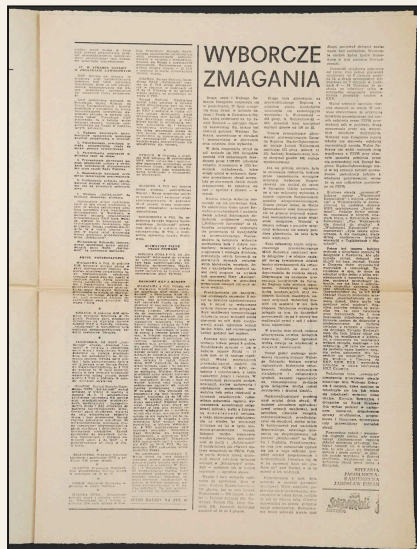
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Nr 14, strona 2: kronika związkowa.

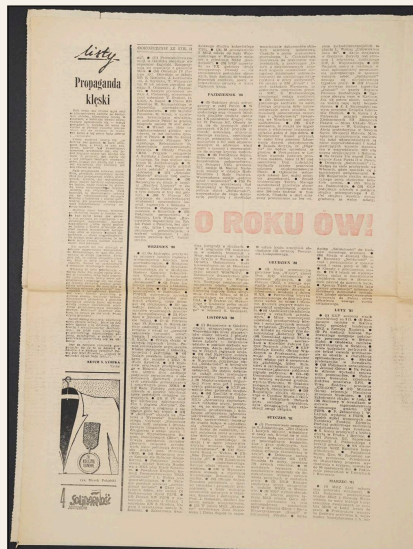
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Nr 14, strona 3: tekst o wyborach w regionie.

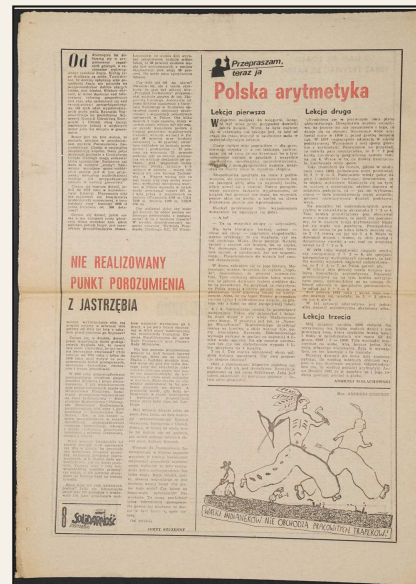
Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Nr 14, strona 4.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Ostatnia strona jednego z numerów z 1981 r.: artykuł o niewykonanym punkcie Porozumienia Jastrzębskiego.

Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

CZĘŚĆ II · KONTEKST

OD STRAJKU DO ZWIĄZKU

Kalendarium siedmiu dni, cztery porozumienia, ludzie i to, co wydarzyło się później.

SIEDEM DNI

Od wieczoru 28 sierpnia do poranka 4 września 1980 roku.

28 SIERPNIA

Początek

Między godziną 21 a 22 górnicy nocnej zmiany kopalni „Manifest Lipcowy” zamiast zjechać na dół, gromadzą się w cechowni. Powstaje komitet strajkowy ze Stefanem Patką na czele.

NOC 28/29

Druga kopalnia

Pracę przerywa część załogi kopalni „Borynia”. Do „Manifestu” przyjeżdżają minister i wiceminister górnictwa; rozmowy nie przynoszą rezultatu.

29 SIERPNIA

Komitet międzyzakładowy

Strajkuje kopalnia „ZMP” w Żorach, w ciągu dnia dołączają „XXX-lecia PRL”, „Moszczenica”, „Jastrzębie” i „Suszec”. Przy „Manifestie Lipcowym” powstaje Międzyzakładowy Komitet Strajkowy.

30 SIERPNIA

Szczecin

W Szczecinie podpisane zostaje pierwsze z porozumień. W Hucie „Katowice” powstaje drugi w województwie komitet międzyzakładowy.

31 SIERPNIA

Gdańsk

W Stoczni Gdańskiej podpisane zostaje porozumienie, do którego odwoła się protokół jastrzębski. Jastrzębskie kopalnie strajkują dalej.

1 WRZEŚNIA

Strajk się rozszerza

Strajki w województwie katowickim obejmują już 64 zakłady i ponad 98 tysięcy pracowników. Staje między innymi kopalnia Ignacy.

2 WRZEŚNIA

Rozmowy

O godzinie 17 w cechowni kopalni „Manifest Lipcowy” rozpoczynają się rozmowy prezydium komitetu z Komisją Rządową wicepremiera Aleksandra Kopcia.

3 WRZEŚNIA

Porozumienie

Nad ranem — według większości opracowań o 5.45 — strony podpisują protokół porozumienia. Komitet reprezentuje 56 zakładów, w tym 28 kopalń.

4 WRZEŚNIA

Powrót do pracy

Zgodnie z protokołem załogi podejmują pracę na pierwszej zmianie.

Dwa teksty PAP podają jako początek strajku 27 sierpnia. To wersja odosobniona — IPN, Encyklopedia Solidarności i kronika ks. Bernarda Czerneckiego wskazują 28 sierpnia.

CZTERY POROZUMIENIA

Porozumienie jastrzębskie, wraz z dwoma wcześniejszymi — szczecińskim i gdańskim — tworzyło podstawy umowy społecznej 1980 roku. Czwarte, katowickie, historycy nazywają jej istotnym dopełnieniem.

30 SIERPNIA

Szczecin

Porozumienie Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego w Szczecinie z Komisją Rządową. Komitetowi przewodniczył Marian Jurczyk, komisji — wicepremier Kazimierz Barcikowski.

31 SIERPNIA

Gdańsk

Porozumienie podpisane w sali BHP Stoczni Gdańskiej im. Lenina przez Lecha Wałęsę i wicepremiera Mieczysława Jagielskiego. Otwierało drogę do niezależnych, samorządnych związków zawodowych.

3 WRZEŚNIA

Jastrzębie-Zdrój

Porozumienie podpisane w kopalni „Manifest Lipcowy”. Popierało 21 postulatów gdańskich i dodawało ustalenia ważne dla górnictwa: odejście od systemu czterobrygadowego, wolne soboty i niedziele, uznanie pylicy za chorobę zawodową.

11 WRZEŚNIA

Dąbrowa Górnicza

Porozumienie katowickie, zawarte w Hucie „Katowice”. Dotyczyło gwarancji realizacji porozumienia gdańskiego — tworzenia i działania niezależnych związków zawodowych w całym kraju.

DLACZEGO ŚLĄSK?

Węgiel był głównym surowcem eksportowym i podstawowym źródłem energii PRL. Strajk górników uderzał więc w fundament gospodarki.

Protest w Jastrzębiu pokazał, że ruch sierpniowy nie ogranicza się do Wybrzeża. Do postulatów gdańskich górnicy dołączyli własne: o czasie pracy, zdrowiu i życiu rodzinnym.

Źródła: G. Majchrzak, Porozumienia Sierpniowe 1980, Encyklopedia Solidarności; J. Neja, Strajkowe lato 1980 i powstanie NSZZ „Solidarność” w województwie katowickim, IPN Katowice.

LUDZIE

Pięć osób, których nazwiska pojawiają się na planszach i w dokumentach z września 1980 roku. Noty podają tylko informacje potwierdzone w opracowaniach.

STEFAN PAŁKA

Elektryk w kopalni „Manifest Lipcowy”. Jego wystąpienie wieczorem 28 sierpnia 1980 roku skupiło protestujących; został przewodniczącym komitetu strajkowego kopalni, a następnie wiceprzewodniczącym Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego i sygnatariuszem porozumienia.

JAROSŁAW SIENKIEWICZ (1950–1992)

Pracownik kopalni „Borynia”, przewodniczący tamtejszego komitetu strajkowego. Stanął na czele Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego i podpisał porozumienie jako jego przewodniczący. Przewodniczył Międzyzakładowej Komisji Robotniczej Jastrzębie do stycznia 1981 roku.

TADEUSZ JEDYNAK (1949–2017)

Pracownik kopalni „Manifest Lipcowy”; to on zaproponował utworzenie komitetu międzyzakładowego. Wiceprzewodniczący komitetu, skuteczny negocjator, sygnatariusz porozumienia. Internowany 13 grudnia 1981 roku, później w podziemnych władzach związku; uczestnik strajku w 1988 roku i obrad Okrągłego Stołu, poseł w latach 1991–1997. Od 2018 roku jego imię nosi plac przed kopalnią.

ALEKSANDER KOPEĆ

Wicepremier, przewodniczący Komisji Rządowej, która prowadziła rozmowy w Jastrzębiu i podpisała porozumienie. W skład komisji wchodził także Andrzej Żabiński, Włodzimierz Lejczak, Wiesław Kiczan, Mieczysław Glanowski, Zdzisław Gorczyca i Jerzy Nawrocki.

KS. BERNARD CZERNECKI

Budowniczy i w latach 1979–1994 proboszcz kościoła Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła, zwanego kościołem „na górze”. W 1978 roku bronił górników zwolnionych za protest przeciw pracy w niedzielę. Duszpasterz strajkujących w latach 1980, 1981 i 1988, wieloletni kapelan śląsko-dąbrowskiej „Solidarności”.

Źródła: biografie w Encyklopedii Solidarności (R. Dyja, P. Miśkiewicz, W. Rudnicka); D. Szlachta, Tadeusz Jedynak, seria „Bohaterowie Niepodległej”, IPN 2022; T. Kurpierz, J. Neja, „Solidarność” śląsko-dąbrowska 1980–1981.

CO BYŁO POTEŁ

Porozumienie zamknęło strajk, ale nie historię. Kilka dat z kolejnych lat.

WRZESIEŃ 1980

Międzyzakładowa Komisja Robotnicza Jastrzębie urządza pierwszą siedzibę na probostwie kościoła „na górze”.

12 X 1980

Ukazuje się pierwszy numer biuletynu „Nasza Solidarność”.

STYCZEŃ 1981

Spór o wolne soboty: 27 stycznia w strajku ostrzegawczym bierze udział 177 zakładów województwa katowickiego.

5 V 1981

Pierwszy numer tygodnika „Solidarność Jastrzębie”, wydawanego w Katowicach przez zarząd regionu.

LIPIEC 1981

Walny zjazd delegatów; przewodniczącym zarządu regionu zostaje Leszek Waliszewski. Powstaje Region Śląsko-Dąbrowski.

SIERPIEŃ 1981

Podczas obchodów pierwszej rocznicy strajku i porozumienia przed kopalnią „Manifest Lipcowy” odsłonięty zostaje pomnik „Trzy Ogniwa”.

15 XII 1981

Pacyfikacja strajku w kopalni „Manifest Lipcowy”. Czterech górników zostaje postrzelonych, piąty — ciężko pobity. To pierwsze użycie broni palnej wobec strajkujących górników w stanie wojennym.

15 VIII – 3 IX 1988

Strajk w kopalni „Manifest Lipcowy”, który obejmuje kolejne kopalnie regionu. Kończy się w ósmą rocznicę porozumienia.

2005

W 25. rocznicę porozumienia pomnik przed kopalnią zostaje gruntownie przebudowany.

2018

Plac przed kopalnią otrzymuje imię Tadeusza Jedynaka.

Źródła: Encyklopedia Solidarności — hasła „Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ »Solidarność«”, „Pacyfikacja KWK Manifest Lipcowy”, „Sierpień 1988 na Śląsku”, „Solidarność Jastrzębie”; IPN, Obchody 38. rocznicy podpisania Porozumienia Jastrzębskiego.

FOTOGRAFIE STANISŁAWA SPUTO

Trzydzieści fotografii ze zbioru „Porozumienie” powstało w kopalni „Manifest Lipcowy” w dniach strajku i rozmów. Trafiły do archiwum projektu; z nich zbudowano także film pokazany na finale.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Strajkujący na dziedzińcu kopalni, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przejście przez szpaler, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Dziennikarze przy bramie, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przedstawiciele strajkujących przy stole obrad, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przemówienie przy stole rozmów, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Na dziedzińcu kopalni, 1980 r. Kadr z tej fotografii otwiera pierwszy rozdział filmu pokazanego na finale.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Zgromadzeni w sali, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Reakcja sali, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Delegaci z identyfikatorami, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Narada pod transparentem, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przy stole z dokumentami, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Przerwa w obradach, 1980 r.

fot. Stanisław Sputo

CZĘŚĆ III

FINAŁ

1 października 2026 roku. Wystawa, projekcja, scena, stacje z zadaniami
i rozmowa — jeden wieczór w kopalni.

WIECZÓR W KOPALNI

Finał projektu był wydarzeniem otwartym: wstęp wolny, bez zapisów. Goście wchodzili przez foyer i przejście z szatnią; przy stoliku powitalnym czekały na nich foldery projektu i karty uczestnika.

Wystawę można było zwiedzać we własnym tempie. Przy planszach zatrzymywali się ludzie w różnym wieku — od młodzieży po seniorów.

Na ekranach trwała projekcja filmu zbudowanego z fotografii Stanisława Sputo. Teatr Powrotów zagrał przy planszach, na scenie i między widzami mikroperformans „Jastrzębie 1980”. W bocznej części hali czekały trzy stacje z zadaniami, a w kąciaku z fotelami — plansza „Zostaw swój głos”,

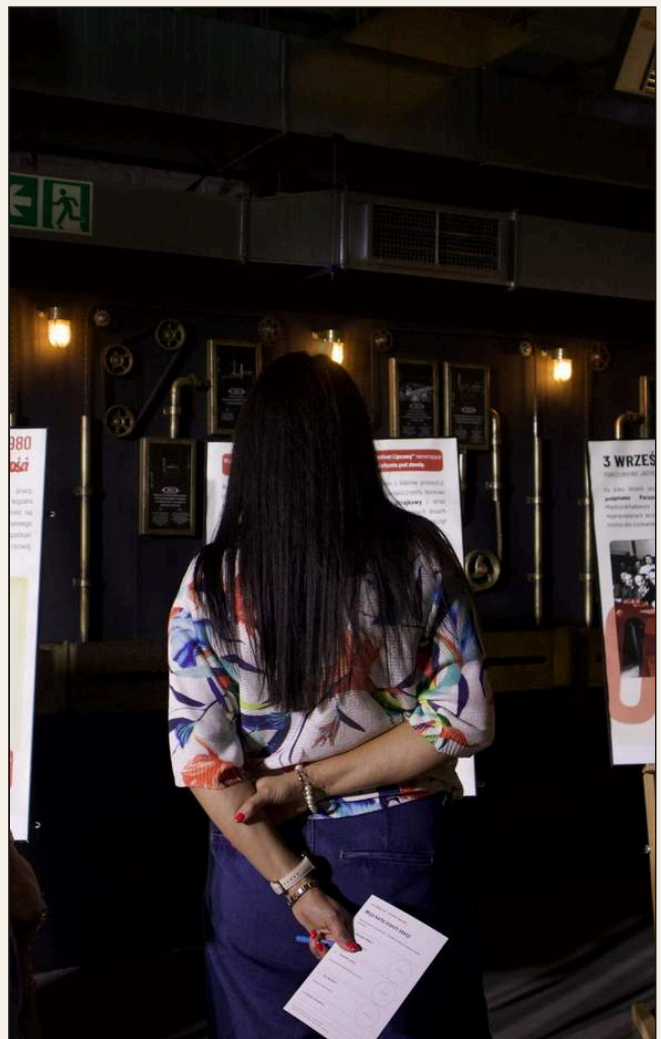
karty z pytaniami o to, czym solidarność jest dzisiaj, oraz ławeczka w dawnym wózku kopalnianym, na której można było posłuchać nagranych rozmów ze świadkami.

Program wieczoru łączył więc trzy sposoby poznawania historii: czytanie źródeł, wykonywanie zadań i rozmowę. Kolejne strony pokazują je po kolei.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Zwiedzający przy planszach „Początek buntu” i planszy o strajku.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Przy planszy „3 września 1980 r.”.
fot. Laura Hanak

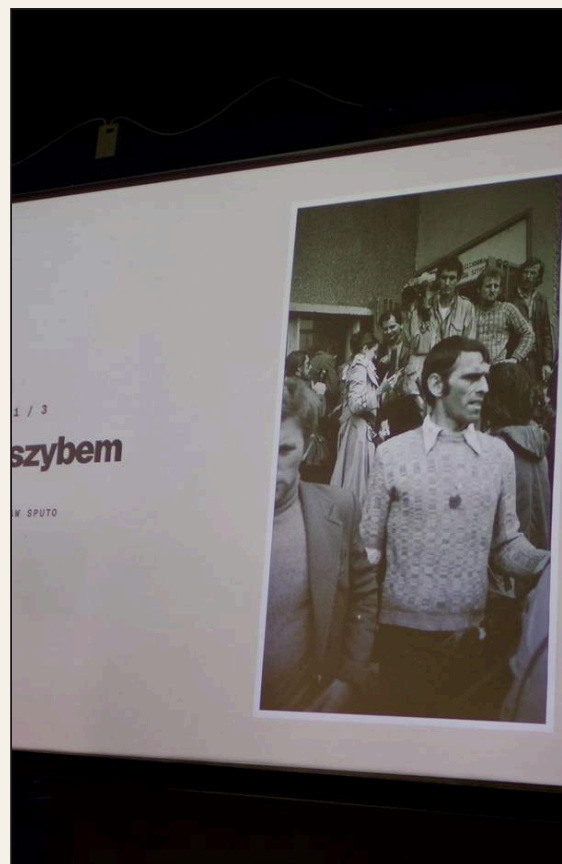
FOTOGRAFIE W RUCHU

Na ekranach widowni wyświetlano film przygotowany w projekcie z fotografii z 1980 roku.

Niespełna sześciominutowy film ma trzy rozdziały: „Pod szybem”, „Na sali” i „Porozumienie”. Plansze tytułowe wskazują autora zdjęć — Stanisława Sputo. Na fotografiach z finału widać dwa kadry z projekcji: ludzi na dziedzińcu kopalni i stół rozmów.

Film powstał z trzydziestu fotografii: dwadzieścia ożywiono współczesnym modelem generatywnym, dziesięć ma wyłącznie ruch kamery. To zabieg ilustracyjny, a nie zapis filmowy z epoki: ożywiony kadr pokazuje, jak mogłaby wyglądać scena, ale dokumentem pozostaje wyłącznie oryginalna, nieruchoma fotografia. Dlatego w katalogu reproduujemy zdjęcia w ich pierwotnej postaci.

Film jest dostępny w archiwum projektu (jastrzebie1980.pl/archiwum) z napisami, tekstem i audiodeskrypcją, razem z oznaczeniem współczesnej animacji.

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Plansza tytułowa pierwszego rozdziału filmu: „Pod szybem”.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Widz przed ekranem z fotografią ze stołu rozmów.
fot. Laura Hanak

SCENA

Teatr Powrotów zagrał mikroperformans „Jastrzębie 1980”. Działania rozgrywały się przy planszach, na niskiej scenie, na stalowych schodach i w oknie w ceglanej ścianie; część kwestii padała po śląsku.

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Scena z trzema wykonawcami.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Scena z krzestem; jeden z wykonawców w kasku górniczym.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Czytanie na stalowych schodach hali.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Rozmowa przez okno w ceglanej ścianie.

fot. Laura Hanak

MIĘDZY WIDZAMI

Część działań odbywała się wśród publiczności. Widzowie zakładali górnicze kaski — czerwone, pomarańczowe, niebieskie i zielone.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Widownia w kaskach górniczych; w głębi scena.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Wykonawca wśród widzów, przed rzędem plansz.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Przy planszy „3 września 1980 r.”.

fot. Laura Hanak

ŚCIEŻKA FINAŁOWA

Przy torach z dawnymi wózkami kopalnianymi stały trzy białe stoliki. Na każdym czekało jedno krótkie zadanie i wyjaśnienie. Pieczętka na karcie uczestnika potwierdzała wykonanie zadania — nie ocenę opinii.

STACJA 01

DLACZEGO ŚLĄSK?

Ułożenie osi czasu czterech porozumień 1980 roku: Szczecin, Gdańsk, Jastrzębie-Zdrój, Dąbrowa Górnicza. Pytanie stacji: co zmienia się w obrazie Sierpnia, gdy patrzemy z Jastrzębia?

STACJA 02

POSTULATY I GODNOŚĆ PRACY

System czterobrygadowy i jedna niedziela. Zadanie pokazywało, co zapisy o czasie pracy, zdrowiu i wolnych dniach mówią o codziennym życiu rodzin.

STACJA 03

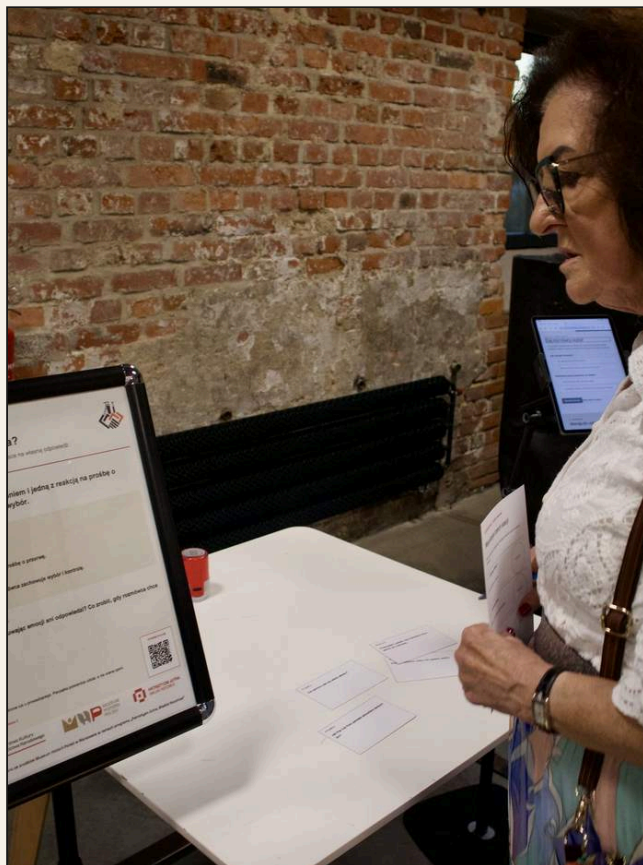
JAK SŁUCHAĆ ŚWIADKA?

Pytanie otwarte i prawo rozmówcy do przerwy. Stacja wprowadzała w zasady odpowiedzialnej historii mówionej.

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

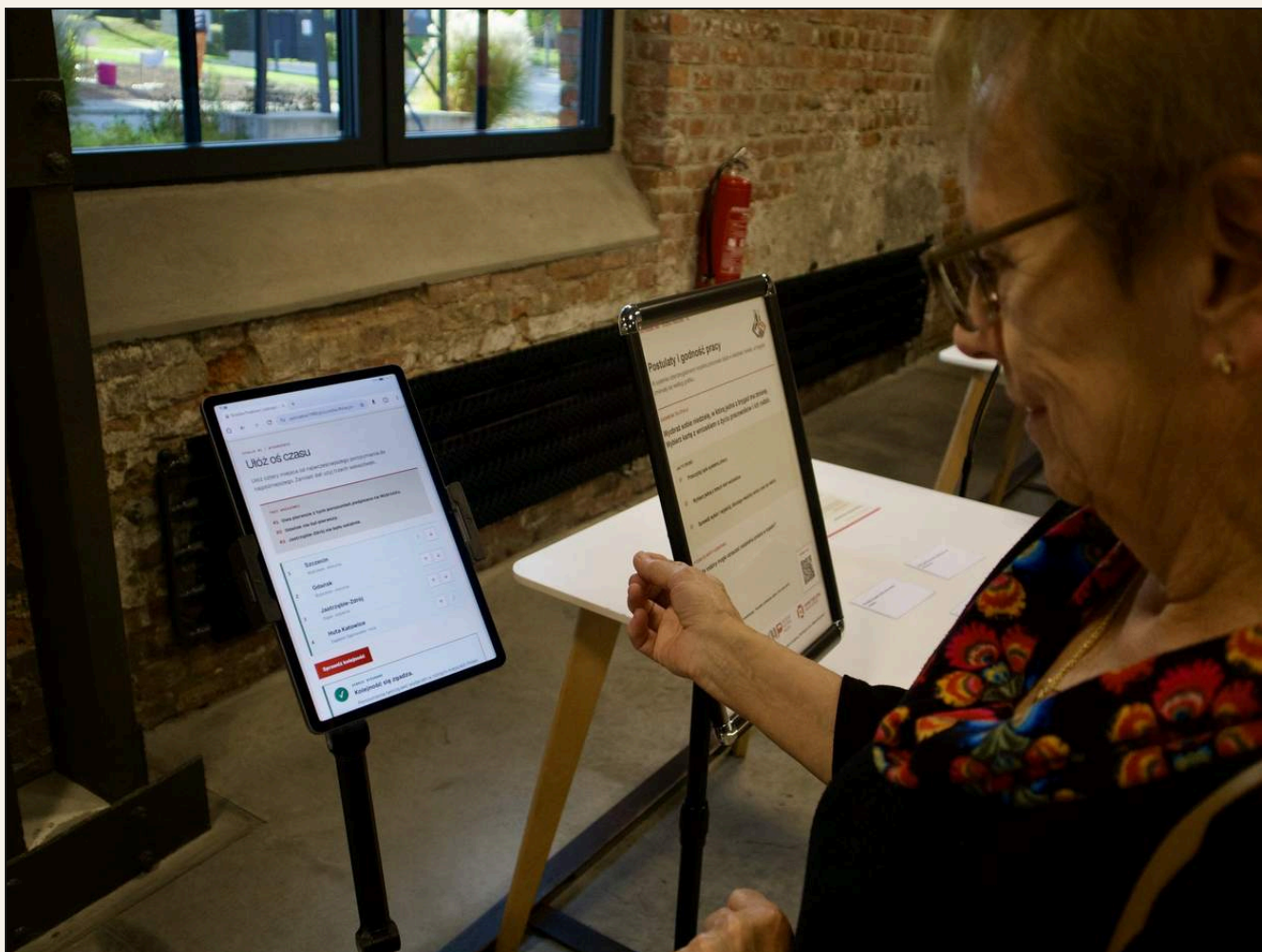
Przy stacji ścieżki finałowej: na stoliku pieczętka do karty uczestnika.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU · 1.10.2026

Stacja 03: „Jak słuchać świadka?”.
fot. Laura Hanak

Te same zadania można wykonać online na stronie projektu, w zakładce „Ścieżka”. Plansze stacji i karta uczestnika są dostępne do pobrania w materiałach edukacyjnych.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Zadania stacji były dostępne na kartach i na ekranach.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Ławka z wózka kopalnianego w bocznej części hali.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Uczestniczka finału.

fot. Laura Hanak

ZOSTAW SWÓJ GŁOS

„SOLIDARNOŚĆ ZACZYNA SIĘ, GDY...”

TEKST PLANSZY

Ostatnia plansza wystawy jest niemal pusta. Pod tytułem „Zostaw swój głos” umieszczono początek zdania: „Solidarność zaczyna się gdy...”. Resztę zajmuje wielki czerwony dymek — miejsce na odpowiedzi.

Uczestnicy finału dopisywali zakończenia na karteczkach i przyklejali je do planszy. W ten sposób wystawa, która zaczęła się od opowieści o pracy sprzed pół wieku, kończyła się pytaniem zadany dzisiaj.

Kod QR w rogu planszy prowadził na stronę projektu.

Treści karteczek nie przepisujemy w katalogu: to osobiste wypowiedzi uczestników, pozostawione na wystawie.

ZOSTAW SWÓJ GŁOS

Solidarność

ZACZYNA SIĘ GDY....

Zeskanuj kod QR
i odwiedź naszą stronę!

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Międzynarodowe
Młodzieżowe
Wystawy

Instytut Kultury
i Dziedzictwa

Współfinansowane ze środków Międzynarodowego Młodzieżowego Wzajemnego Wzrostu w ramach programu „Polska Kultura”

PLANSZA WYSTAWY

Plansza „Zostaw swój głos” w wersji przekazanej do druku.

PYTANIA NA KARTACH

Na stoliku w strefie rozmowy leżały białe karty ze znakiem wystawy. Każda zawierała jedno pytanie.

Dwa z nich da się w całości odczytać na fotografiach z finału:

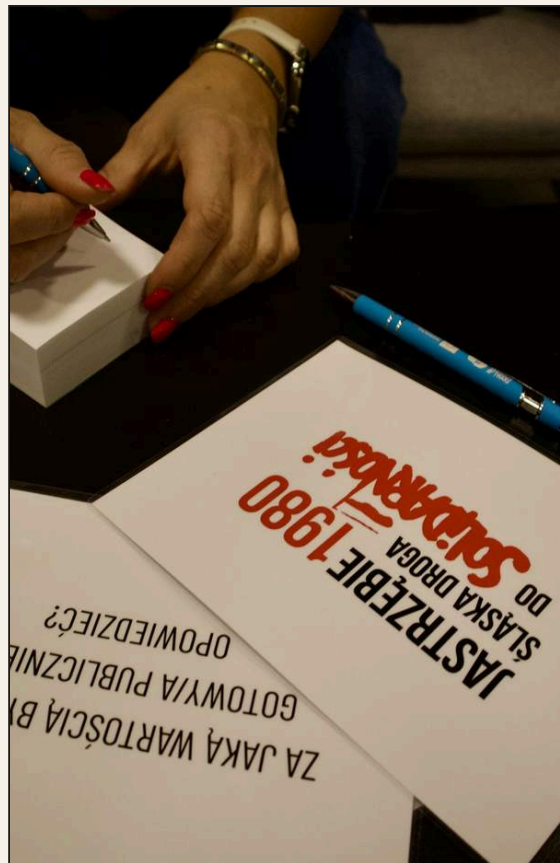
Jak media społecznościowe mogą wpływać dziś na solidarność między ludźmi?

W jakiej sprawie chciał(a)byś dziś zobaczyć więcej jedności między ludźmi?

Trzecia karta, widoczna tylko częściowo, pytała o wartość, za którą jest się gotowym publicznie odpowiedzieć.

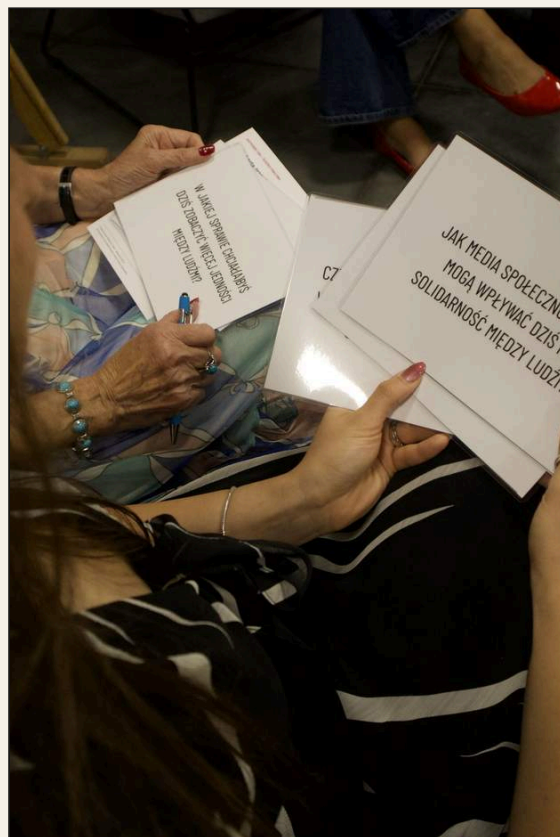
Karty służyły rozmowie w małych grupach. Nie było dobrych ani złych odpowiedzi — pytania przenosiły doświadczenie roku 1980 w teraźniejszość: od solidarności górników z Wybrzeżem do tego, z kim i w jakiej sprawie jesteśmy solidarni dziś.

Tak wyglądała ostatnia część zwiedzania. Kto przeszedł wystawę od planszy „Praca”, kończył ją przy stoliku — nie jako widz, lecz jako rozmówca.

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Karty z pytaniami i bloczek karteczek na stoliku.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Karty z pytaniami o media społecznościowe i o jedność między ludźmi.
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Rozmowa przy stoliku w strefie „Zostaw swój głos”.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Widzowie podczas jednego z działań.

fot. Laura Hanak

LUDZIE FINAŁU

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Przed rzędem plansz.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Na ławce z wózka kopalnianego.

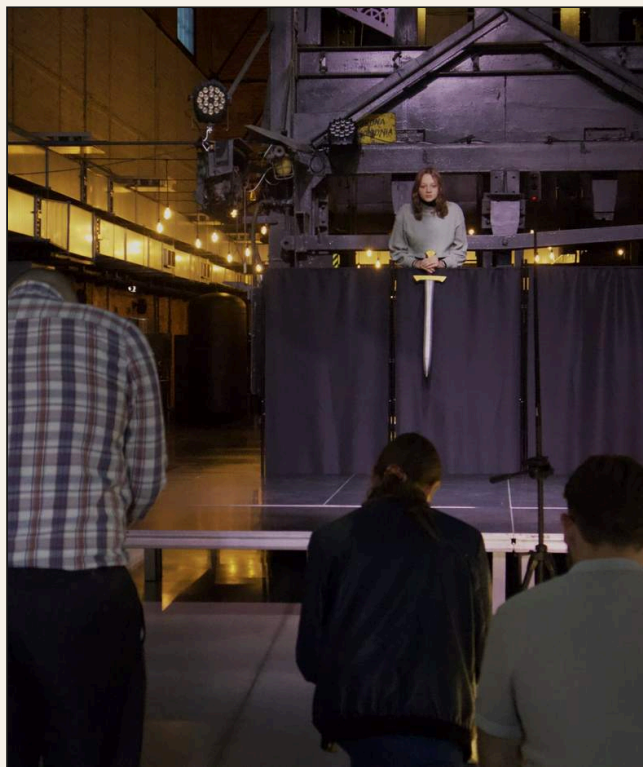
fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Widownia podczas projekcji i wystąpienia.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Widzowie przed sceną.

fot. Laura Hanak

ZDJĘCIE Z FINAŁU • 1.10.2026

Plansze w świetle punktowym pod koniec wieczoru.

fot. Laura Hanak

CZĘŚĆ IV

PROJEKT

Co zostaje po finale: miejsca pamięci, materiały dla szkół, archiwum i wirtualny spacer po wystawie.

SPACER BADAWCZY

Tydzień po rocznicy podpisania porozumienia uczestnicy projektu przeszli przez miejsca związane ze strajkiem: plac przed kopalnią Zofiówka, kościół „na górze” i wystawę w Muzeum Miejskim.

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Przy Pomniku Porozumienia Jastrzębskiego — pierwszy przystanek spaceru.

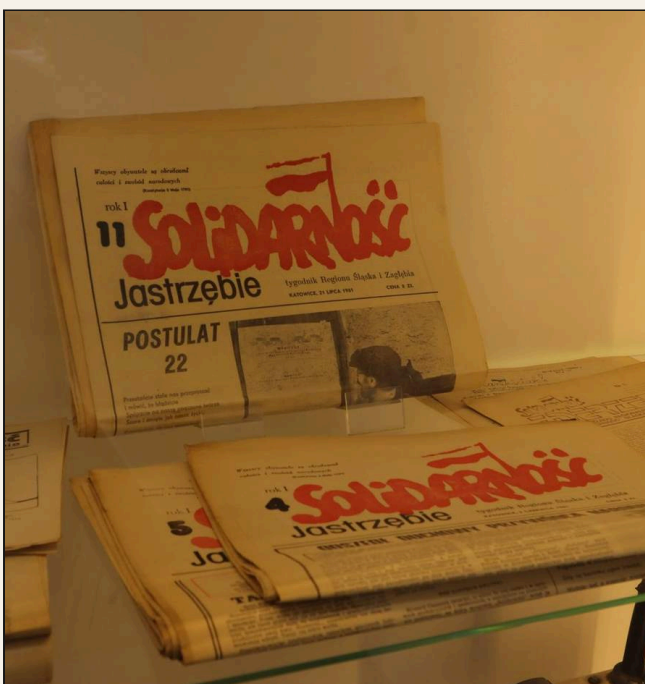
Stowarzyszenie Słowem w Twarz

DOKUMENTACJA PROJEKTU

W Muzeum Miejskim: fotografie z lat 1980–1988.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Egzemplarze „Solidarności Jastrzębie” z 1981 r. w gablocie.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Pamiątki związkowe na ekspozycji.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

MIEJSCA, W KTÓRYCH HISTORIA ZOSTAWIŁA ŚLAD

Na stronie projektu działa mapa pamięci z dziesięcioma miejscami w Jastrzębiu-Zdroju i regionie. Tu podajemy je w skrócie; przy każdym punkcie mapa wskazuje źródło opisu.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

KOPALNIA ZOFIÓWKA

Dawny „Manifest Lipcowy”. Tu wieczorem 28 sierpnia 1980 roku zaczął się strajk, tu powstał komitet międzyzakładowy i tu 3 września podpisano porozumienie.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

POMNIK POROZUMIENIA JASTRZĘBSKIEGO

Stoi przed kopalnią, na placu noszącym imię Tadeusza Jedynaka. Odstłonięty pod koniec sierpnia 1981 roku jako „Trzy Ogniwa”, przebudowany w 2005 roku.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

KOŚCIÓŁ „NA GÓRCIE”

Świątynia Najświętszej Marii Panny Matki Kościoła, budowana w znacznej mierze przez samych górników. W 1980 roku jej duszpasterze wspierali strajkujących.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

PARK ZDROJOWY

Ślad miasta sprzed górniczej zmiany: dawne uzdrowisko, tło opowieści o roku 1980.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

MUZEUM MIEJSKIE

Na wystawie pokazywano dokumenty i fotografie z lat 1980–1988. Uczestnicy projektu odwiedzili wystawę podczas spaceru badawczego.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

ŁAŹNIA MOSZCZENICA

Dawna łaźnia zlikwidowanej kopalni „Moszczenica”, dziś miejska instytucja dziedzictwa z wystawą „Carbonarium”. Stąd pochodzą materiały archiwalne na planszach.

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Plac przed kościołem „na górcie”, spacer badawczy 10 września 2026 r.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

KOPALNIE I MIEJSCA ZEBRAŃ

Miejsce finału oraz trzy punkty, które pokazują, jak strajk rozszerzał się na kolejne kopalnie i gdzie spotykał się rodzący się związek.

RYBNIK-NIEWIADOM

ZABYTKOWA KOPALNIA IGNACY

Jedna z najstarszych kopalń Górnego Śląska, miejsce finału projektu. Jej załoga strajkowała w dniach 1–3 września 1980 roku.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

KOPALNIA BORYNIA

W nocy z 28 na 29 sierpnia 1980 roku pracę przerwała tu część załogi — niemal równocześnie z „Manifestem Lipcowym”. Stąd pochodził Jarosław Sienkiewicz.

PAWŁOWICE

KOPALNIA PNIÓWEK

Dawna kopalnia „XXX-lecia PRL”. Według relacji uczestników dołączyła do strajku 29 sierpnia 1980 roku.

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

HALA WIDOWISKOWO-SPORTOWA

Jesienią 1980 roku miejsce zebrań Międzyzakładowej Komisji Robotniczej Jastrzębie; 20 października 1980 roku z mieszkańcami spotkał się tu Lech Wałęsa. Dzisiejsza hala stoi w tym samym miejscu, po przebudowie z lat 2006–2011.

DOKUMENTACJA PROJEKTU

Oprowadzanie po wystawie o jastrzębskich strajkach, spacer badawczy 10 września 2026 r.

Stowarzyszenie Słowem w Twarz

Pełne opisy miejsc, źródła i dojazd: jastrzebie1980.pl/mapa.

TRZY LEKCJE

Pakiet edukacyjny projektu to trzy scenariusze po 45 minut dla klas 7–8 i szkół ponadpodstawowych. Każdy zawiera prezentację, kartę pracy i wskazówki dla prowadzącego — w wersjach do druku i edytowalnych.

LEKCJA 01

DLACZEGO ŚLĄSK?

Śląski wymiar strajków 1980 roku. Oś wydarzeń, rola protestów na Górnym Śląsku i ćwiczenie budowania wniosku na podstawie dowodu.

Pytanie: co zmienia się w obrazie Sierpnia '80, gdy patrzymy z Jastrzębia-Zdroju?

LEKCJA 02

POSTULATY I GODNOŚĆ PRACY

Praca z ustaleniami dotyczącymi czasu pracy, zdrowia, wolnych dni i zabezpieczenia społecznego.

Pytanie: co ustalenia mówią o pracy, zdrowiu, czasie i relacjach rodzinnych?

LEKCJA 03

JAK SŁUCHAĆ ŚWIADKA?

Warsztat historii mówionej: pytania otwarte, świadoma zgoda, prawo do odmowy, odróżnianie perspektywy od faktu.

Pytanie: jak usłyszeć czyjaś perspektywę, nie odbierając rozmówcy kontroli nad jego historią?

JASTRZĘBIE 1980 / ŚCIEŻKA FORMALNA / 01

Dlaczego Śląsk?

Cztery miejsca. Trzy wskazówki. Jedna ogólnopolska historia.

ZADANIE NA TEJ STACJI

Waż trzy karty z nazwami miejsc. Ułóż je od najwcześniejszego porozumienia do najpóźniejszego, bez odpowiedzi w postaci dat.

TRZY WSKAZÓWKI

- 01 Dwa pierwsze z tych porozumień podpisano na Wybrzeżu.
- 02 Gdańsk nie był pierwszy.
- 03 Jastrzębie-Zdrój nie było ostatnie.

PYTANIE DO KARTY UCZESTNIKA

Co zmienia się w opowieści o 1980 roku, gdy uwzględniamy Jastrzębie-Zdrój?

Telefon jest opcjonalny
Sprawdź odpowiedź na stronie lub u prowadzącego. Poleczka potwierdza udział, a nie ocenę opinii.

jastrzebie1980.pl/uczestnikstage-1

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMP
PROMOTORYZM ALTRIA
WIELKIE ROZCISNIE

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rozciskanie”

PLANSZA WYSTAWY

Plansza stacji 01: „Dlaczego Śląsk?”

JASTRZĘBIE 1980 / ŚCIEŻKA FORMALNA / 02

Postulaty i godność pracy

W systemie czterobrygadowym kopalnia pracowała także w niedzielę i święta, a brygady zmieniały się według grafiku.

ZADANIE NA TEJ STACJI

Wyobraź sobie niedzielę, w którą jedna z brygad ma zmianę. Wybierz kartę z wnioskiem o życie pracowników i ich rodzin.

JAK TO ZROBIĆ

- 01 Przeczytaj opis systemu pracy.
- 02 Wybierz jedną z trzech kart wniosków.
- 03 Sprawdź wybór i wyjaśnij, dlaczego wspólny wolny czas był ważny.

PYTANIE DO KARTY UCZESTNIKA

Co dla rodziny mogła oznaczać niedzielna zmiana w kopalni?

Telefon jest opcjonalny
Sprawdź odpowiedź na stronie lub u prowadzącego. Poleczka potwierdza udział, a nie ocenę opinii.

jastrzebie1980.pl/uczestnikstage-2

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMP
PROMOTORYZM ALTRIA
WIELKIE ROZCISNIE

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rozciskanie”

PLANSZA WYSTAWY

Plansza stacji 02: „Postulaty i godność pracy”

JASTRZĘBIE 1980 / ŚCIEŻKA FORMALNA / 03

Jak słuchać świadka?

Dobre pytanie zostawia rozmówcy miejsce na własną odpowiedź.

ZADANIE NA TEJ STACJI

Wybierz jedną kartę z pytaniem i jedną z reakcją na prośbę o przerwę. Uzasadnij swój wybór.

JAK TO ZROBIĆ

- 01 Porównaj dwa pytania.
- 02 Wybierz reakcję na prośbę o przerwę.
- 03 Sprawdź, czy rozmówca zachowuje wybór i kontrolę.

PYTANIE DO KARTY UCZESTNIKA

Jak zapytać, nie podsuwając emocji ani odpowiedzi? Co zrobić, gdy rozmówca chce przerwać?

Telefon jest opcjonalny
Sprawdź odpowiedź na stronie lub u prowadzącego. Poleczka potwierdza udział, a nie ocenę opinii.

jastrzebie1980.pl/uczestnikstage-3

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MMP
PROMOTORYZM ALTRIA
WIELKIE ROZCISNIE

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rozciskanie”

PLANSZA WYSTAWY

Plansza stacji 03: „Jak słuchać świadka?”

Plansze stacji odpowiadają trzem lekcjom. Materiały do pobrania: jastrzebie1980.pl/edukacja. Treści autorskie są dostępne na licencji CC BY 4.0.

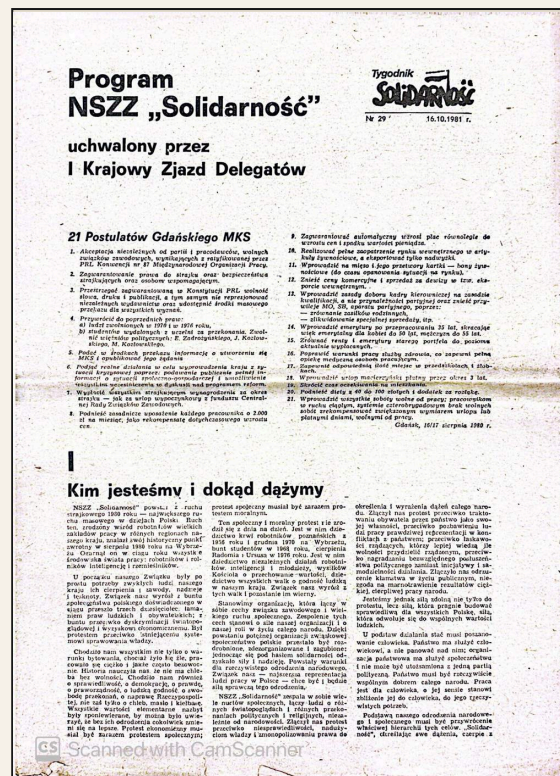
ARCHIWUM PROJEKTU

W miniarchiwum na stronie projektu opublikowano 48 obiektów: fotografie, dokumenty i prasę z lat 1980–1981, dokumentację pracy uczestników oraz film pokazany na finale. W dziale „Historie” są też dwie rozmowy ze świadkami — z Marią Jedynak i ks. prałatem Bernardem Czerneckim — z nagraniami i transkrypcjami.

- **30 fotografii Stanisława Sputo** ze zbioru „Porozumienie” — strajk i rozmowy w kopalni „Manifest Lipcowy”;
- **prasa z września 1980 roku** — „Dziennik Zachodni” i jastrzębski tygodnik „Nasze Problemy” z pełnym tekstem protokołu porozumienia;
- **„Solidarność Jastrzębie”** — numery z 1981 roku, w tym rocznicowy reportaż o strajku;
- **„Tygodnik Solidarność” nr 29** z października 1981 roku — z programem uchwalonym przez I Krajowy Zjazd Delegatów;
- **druki** — apel do mieszkańców Jastrzębia, informacja o realizacji ustaleń porozumienia z lutego 1981 roku;
- **dokumentacja spaceru badawczego** z 10 września 2026 roku;
- **film** z ożywionych fotografii, pokazany na finale.

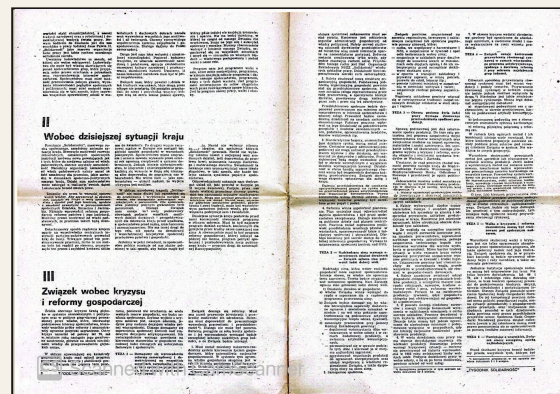
Każdy obiekt ma opis, datę, źródło, informację o prawach i tekst alternatywny. Strony gazet można przeglądać po kolei.

Fotografie Stanisława Sputo publikujemy w ramach projektu; ich dalsze wykorzystanie wymaga zgody autora. Materiały prasowe udostępniamy w celach edukacyjnych i dokumentacyjnych.

MATERIAŁ ARCHIWALNY

„Tygodnik Solidarność” nr 29 z 16 października 1981 r. Egzemplarz pokazano na spotkaniu projektu 14 lipca 2026 r. Skan z dokumentacji projektu

MATERIAŁ ARCHIWALNY

Ten sam numer, rozkładówka z programem związku. Skan z dokumentacji projektu

SPACER 360° I KATALOG ONLINE

Fizyczna wystawa trwała jeden wieczór. Jej zapis pozostaje dostępny bezpłatnie na stronie projektu.

Spacer 360° prowadzi przez kolejne miejsca Zabytkowej Kopalni Ignacy zarejestrowanych 1 października 2026 roku — od bramy, przez plansze, po strefę rozmowy. W panoramach można otworzyć plansze, przeczytać ich teksty i przejść do materiałów archiwalnych.

Trasa tekstowo-zdjęciowa zawiera te same treści bez panoram: zdjęcie każdego miejsca, opis i odnośniki. Działa z klawiatury, z czytnikiem ekranu i na wolnym łączy.

Katalog jest dostępny w dwóch postaciach: jako strona internetowa oraz jako plik PDF do pobrania. Obie wersje mają tę samą treść.

ADRESY

- strona projektu: jastrzebie1980.pl
- katalog: jastrzebie1980.pl/katalog
- spacer 360°: jastrzebie1980.pl/spacer
- archiwum: jastrzebie1980.pl/archiwum

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

Wycinek panoramy 360°: plac przed wejściem do kopalni.

fot. Tech for Good

KADR Z PANORAMY 360° • 1.10.2026

Wycinek panoramy 360°: rząd plansz, w głębi scena i widownia.

fot. Tech for Good

ANEKS

ANEKS

Słowniczek, źródła i bibliografia, spis ilustracji oraz informacje o katalogu.

SŁOWNICZEK

CECHOWNIA

Duża sala w kopalni, w której górnicy zbierają się przed zjazdem. W „Manifeście Lipcowym” była miejscem wieców i negocjacji.

CZTEROBRYGADÓWKA

System pracy ciągłej: cztery brygady, z których trzy pracują na zmiany, a czwarta odpoczywa. Kopalnia pracuje także w niedziele i święta.

KOMISJA RZĄDOWA

Delegacja władz uprawniona do zawarcia porozumienia ze strajkującymi. W Jastrzębiu przewodniczył jej wicepremier Aleksander Kopeć.

MKS

Międzyzakładowy Komitet Strajkowy — wspólna reprezentacja załóg wielu strajkujących zakładów.

MKR

Międzyzakładowa Komisja Robotnicza — nazwa, którą komitet strajkowy przyjął po zakończeniu strajku; załączek struktur związku.

NIEDZIELA PLANOWA

Niedziela, w której kopalnia prowadziła zwykłe wydobywanie. Obok niej istniały „niedziele apelowe”, formalnie dobrowolne.

POROZUMIENIE

Uzgodniony zapis zobowiązań stron negocjacji. Latem 1980 roku zawarto cztery: w Szczecinie, Gdańsku, Jastrzębiu-Zdroju i Dąbrowie Górniczej.

POSTULAT

Żądanie lub propozycja zmiany przedstawiona drugiej stronie. Postulat nie jest jeszcze zobowiązaniem.

PYLICA PŁUC

Choroba wywołana wdychaniem pyłu, częsta u górników. Porozumienie zaliczyło ją do chorób zawodowych.

ROLKA

W gwarze górniczej: nadgodziny po zakończonej zmianie, przed rozpoczęciem następnej.

ROW

Rybnicki Okręg Węglowy — południowo-zachodnia część zagłębia górnośląskiego, z kopalniami Jastrzębia, Rybnika, Żor i Wodzisławia.

STRAŻ ROBOTNICZA

Wybrani przez strajkujących pracownicy odpowiedzialni za porządek i bezpieczeństwo na terenie zakładu.

STRAJK OKUPACYJNY

Strajk, podczas którego załoga pozostaje na terenie zakładu.

HISTORIA MÓWIONA

Nagrywanie rozmów o przeszłości oraz powstałe w ten sposób źródło — relacja świadka.

ŹRÓDŁA I BIBLIOGRAFIA

Teksty redakcyjne katalogu oparto na poniższych opracowaniach i dokumentach. Tam, gdzie źródła się różnią, zaznaczono to w tekście.

DOKUMENT

- Protokół porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w dniu 3 września 1980 roku w Kopalni Węgla Kamiennego Manifest Lipcowy — tekst za przedrukami (historia.org.pl, Wikiźródła) oraz za tygodnikiem „Nasze Problemy” 1980, nr 37.

OPRACOWANIA

- Tomasz Kurpierz, Jarosław Neja, „Solidarność” śląsko-dąbrowska 1980–1981. Szkic do monografii i dokumenty własne, Oddział IPN w Katowicach, Katowice 2012.
- Daniel Szlachta, Tadeusz Jędynak, seria „Bohaterowie Niepodległej”, Instytut Pamięci Narodowej, 2022.
- Daniel Szlachta, Strajki w kopalniach Jastrzębia Zdroju w 1978 roku, „Biuletyn IPN” 2022, nr 10; przystanekhistoria.pl.
- Jarosław Neja, Strajkowe lato 1980 i powstanie NSZZ „Solidarność” w województwie katowickim, IPN Katowice, katowice.ipn.gov.pl.
- 40 kroków. Przewodnik po miejscach związanych z działalnością opozycji antykomunistycznej w PRL na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności, Katowice 2019.
- Leon Białecki, W obronie godności i praw człowieka. Rzecznik o „Solidarność” i wydarzeniach w Jastrzębiu Zdroju-Szerokiej w latach 1980–1989, zebrał i opracował Leon Białecki, Jastrzębie Zdrój-Szeroka 2005.
- „Nasze Problemy” 1974–1982. Bibliografia zawartości, oprac. Barbara Ciechowska przy współpracy Mirosława Paryłaka, Miejska Biblioteka Publiczna w Jastrzębiu-Zdroju, 2012.

WYSTAWY

- Jastrzębie w drodze do niepodległości 1978–1989, scenariusz: Przemysław Miśkiewicz, tekst i redakcja merytoryczna: Monika Kobyłańska i Przemysław Miśkiewicz, Stowarzyszenie Pokolenie.
- Pierwszy krok do wolności. Jastrzębska Solidarność 1980–81, Galeria Historii Miasta, Jastrzębie-Zdrój, 3 września – 6 listopada 2015 r.

ENCYKLOPEDIA SOLIDARNOŚCI (ENCYSOL.PL)

- Grzegorz Majchrzak, Porozumienie jastrzębskie 1980; Porozumienia Sierpniowe 1980.
- Jarosław Neja, Strajki w woj. katowickim w VIII 1980.
- Tomasz Kurpierz, Jarosław Neja, Region Śląsko-Dąbrowski NSZZ „Solidarność”.
- Robert Dyja, „Solidarność Jastrzębie”; biogram: Sienkiewicz Jarosław.
- Przemysław Miśkiewicz, biogram: Jedynak Tadeusz; Sierpień 1988 na Śląsku.
- Weronika Rudnicka, biogram: Czernecki Bernard.
- Radosław Miłoch, Pacyfikacja KWK Manifest Lipcowy.
- Kalendarium „Solidarności”: wrzesień i październik 1980.

INSTYTUCJE I SERWISY

- Zabytkowa Kopalnia Ignacy, Historia kopalni; Drugie życie kopalni, kopalniaignacy.pl.
- Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, Zabytkowa Kopalnia Ignacy, zabytkotechniki.pl.
- Urząd Miasta Jastrzębie-Zdrój, Historia miasta; Górnicza historia naszego miasta, jastrzebie.pl.
- Instytut Dziedzictwa i Dialogu — Łaźnia Moszczenica, lazniamoszczenica.pl.
- JASPeD: Paweł Wartycho, Strajk w KWK „Manifest Lipcowy”; Marcin Boratyn, Pomnik Porozumienia Jastrzębskiego.
- IPN, Obchody 38. rocznicy podpisania Porozumienia Jastrzębskiego, 2018.

PRASA Z ARCHIWUM PROJEKTU

- „Dziennik Zachodni” 1980, nr 190 (4 września).
- „Nasze Problemy” 1980, nr 37 (5–11 września).
- „Solidarność Jastrzębie” 1981, nr 1, 7, 14 i 16.
- „Tygodnik Solidarność” 1981, nr 29 (16 października).

SPIS ILUSTRACJI

Fotografie z finału (Laura Hanak) i kadry z panoram (Tech for Good) wykonano 1 października 2026 r.

Osoby widoczne na zdjęciach wyraziły zgodę na publikację wizerunku. Fotografie Stanisława Sputo i reprodukcje prasy nie są objęte licencją CC BY 4.0.

s. 1 Baner projektu nad wejściem do hali, 1 października 2026 r. — fot. Laura Hanak

s. 4 Hala Zabytkowej Kopalni Ignacy przed rozpoczęciem finału — fot. Laura Hanak

s. 5 Strefa rozmowy podczas finału: uczestnicy przy stoliku z kartami pytań, obok plansza „Zostaw swój głos” — fot. Laura Hanak

s. 5 Spacer badawczy uczestników projektu, 10 września 2026 r.: przy Pomniku Porozumienia Jastrzębskiego przed kopalnią Zofiówka — Stowarzyszenie Słowem w Twarz

s. 6 Przykład: kadr z panoramy 360° — plac przed wejściem — fot. Tech for Good

s. 6 Przykład: zdjęcie z finału — przed rzędem plansz — fot. Laura Hanak

s. 7 Zdjęcie z finału, 1 października 2026 r.: hala kopalni przed rozpoczęciem · fot. Laura Hanak

s. 8 Brama kopalni i wieża szybowa nad ceglanym budynkiem nadszymbia — fot. Tech for Good

s. 8 Wieża szybowa widziana z drogi na terenie kopalni — fot. Tech for Good

s. 10 1. Droga do kopalni — fot. Tech for Good

s. 10 2. Brama kopalni — fot. Tech for Good

s. 10 3. Plac przed wejściem — fot. Tech for Good

s. 11 Stolik powitalny: foldery projektu, karty uczestnika, długopisy i górnicze pamiętki — fot. Laura Hanak

s. 11 Ekran z afiszem wystawy w przejściu do hali — fot. Laura Hanak

s. 12 Hala z ekspozycją widziana od wejścia: pod banerem projektu stalowe schody, w głębi widownia i ekran, po lewej rząd plansz — fot. Laura Hanak

s. 13 Zwiedzający przy planszach; w głębi wejście do hali i stół powitalny — fot. Laura Hanak

s. 13 Wejście do hali: szatnia i stół powitalny — fot. Laura Hanak

s. 14 Zdjęcie z finału, 1 października 2026 r. · fot. Laura Hanak

s. 15 Plansze druga, trzecia i czwarta: „Początek buntu”, strajk w kopalni „Manifest Lipcowy” i „3 września 1980 r.” — fot. Laura Hanak

s. 17 Plansza 1 w wersji przekazanej do druku

s. 17 Fragment planszy: fotografia ludzi przed kopalnią „Manifest Lipcowy” i czerwone pole z podsumowaniem

s. 18 Ludzie przy ogrodzeniu kopalni „Manifest Lipcowy” w dniach strajku, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 18 Dziedziniec kopalni „Manifest Lipcowy” widziany z okna, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 19 Pierwsi zwiedzający przy planszach „Praca” i „Początek buntu” — fot. Laura Hanak

s. 21 Plansza 2 w wersji przekazanej do druku

s. 21 Fragment planszy: reprodukcja strony tygodnika „Solidarność Jastrzębie” z 1981 r

s. 22 „Solidarność Jastrzębie” nr 16 z 25 sierpnia 1981 r., strona z reportażem „Trzeba rozwalić niesprawiedliwość» — powiedział Pałka”. Fragment tej strony znalazł się na planszy — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 1 — winieta numeru 16 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 2 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 3 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 4 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 6 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 23 Strona 8 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 25 Plansza 3 w wersji przekazanej do druku

s. 25 Fragment planszy: znak wystawy, apel do mieszkańców Jastrzębia i cyfra 8

s. 27 Wiec przed budynkiem kopalni „Manifest Lipcowy”, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 27 Okłaski na dziedzińcu kopalni, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 27 Przed stacją ratowniczą, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 27 Szpaler przed bramą kopalni, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 28 Apel do mieszkańców Jastrzębia i górników, druk ulotny z dni strajku, 1980 r — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 30 Plansza 4 w wersji przekazanej do druku

s. 30 Fragment planszy: fotografia podpisania porozumienia

s. 32 Podpisanie porozumienia, 3 września 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 32 Górnicy słuchają obrad, 1980 r — fot. Stanisław Sputo

s. 33 „Dziennik Zachodni” nr 190 z 4 września 1980 r., strona 1: „Górnicy przystępują do pracy” — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 33 „Dziennik Zachodni” nr 190, strona 2 z tekstem protokołu porozumienia — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 33 „Nasze Problemy” nr 37 z 5–11 września 1980 r., strona 1 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 33 „Nasze Problemy” nr 37, strona 2 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 33 „Nasze Problemy” nr 37, strona 3: pełny tekst protokołu porozumienia — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 33 Pół roku później: informacja o realizacji ustaleń porozumienia, luty 1981 r — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 35 Plansza 5 w wersji przekazanej do druku

s. 35 Fragment planszy: pierwsza strona „Solidarności Jastrzębie” nr 7

s. 36 „Solidarność Jastrzębie” nr 7 z 23 czerwca 1981 r — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Nr 1 z 5 maja 1981 r — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Nr 14 z 11 sierpnia 1981 r., strona 1: relacja ze strajku ostrzegawczego i kalendarium „O roku ów!” — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Nr 14, strona 2: kronika związkowa — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Nr 14, strona 3: tekst o wyborach w regionie — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Nr 14, strona 4 — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

s. 37 Ostatnia strona jednego z numerów z 1981 r.: artykuł o niewykonanym punkcie Porozumienia Jastrzębskiego — Reprodukcja cyfrowa z dokumentacji projektu

SPIS ILUSTRACJI – CIĄG DALSZY

- s. 38 Grafika wygenerowana w Higgsfield — ilustracja pomocnicza, nie jest dokumentem.
- s. 43 Strajkujący na dziedzińcu kopalni, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 43 Przejście przez szpaler, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 43 Dziennikarze przy bramie, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 44 Przedstawiciele strajkujących przy stole obrad, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 44 Przemówienie przy stole rozmów, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 45 Na dziedzińcu kopalni, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 45 Zgromadzeni w sali, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 45 Reakcja sali, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 46 Delegaci z identyfikatorami, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 46 Narada pod transparentem, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 46 Przy stole z dokumentami, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 46 Przerwa w obradach, 1980 r — fot. Stanisław Sputo
- s. 47 Zdjęcie z finału, 1 października 2026 r. · fot. Laura Hanak
- s. 48 Zwiedzający przy planszach „Początek buntu” i planszy o strajku — fot. Laura Hanak
- s. 48 Przy planszy „3 września 1980 r.” — fot. Laura Hanak
- s. 49 Plansza tytułowa pierwszego rozdziału filmu: „Pod szybem” — fot. Laura Hanak
- s. 49 Widz przed ekranem z fotografią ze stołu rozmów — fot. Laura Hanak
- s. 50 Scena z trzema wykonawcami — fot. Laura Hanak
- s. 50 Scena z krzesłem; jeden z wykonawców w kasku górniczym — fot. Laura Hanak
- s. 50 Czytanie na stalowych schodach hali — fot. Laura Hanak
- s. 50 Rozmowa przez okno w ceglanej ścianie — fot. Laura Hanak
- s. 51 Widownia w kaskach górniczych; w głębi scena — fot. Laura Hanak
- s. 51 Wykonawca wśród widzów, przed rzędem plansz — fot. Laura Hanak
- s. 51 Przy planszy „3 września 1980 r.” — fot. Laura Hanak
- s. 52 Przy stacji ścieżki finałowej: na stoliku pieczęta do karty uczestnika — fot. Laura Hanak
- s. 52 Stacja O3: „Jak słuchać świadka?” — fot. Laura Hanak
- s. 53 Zadania stacji były dostępne na kartach i na ekranach — fot. Laura Hanak
- s. 53 Ławka z wózka kopalnianego w bocznej części hali — fot. Laura Hanak
- s. 53 Uczestniczka finału — fot. Laura Hanak
- s. 54 Plansza „Zostaw swój głos” w wersji przekazanej do druku

- s. 55 Karteczki z odpowiedziami na planszy „Zostaw swój głos” — fot. Laura Hanak
- s. 55 Uczestnicy z kartą pytań w strefie rozmowy — fot. Laura Hanak
- s. 55 Lektura kart w strefie rozmowy — fot. Laura Hanak
- s. 56 Karty z pytaniami i bloczek karteczek na stoliku — fot. Laura Hanak
- s. 56 Karty z pytaniami o media społecznościowe i o jedność między ludźmi — fot. Laura Hanak
- s. 57 Rozmowa przy stoliku w strefie „Zostaw swój głos” — fot. Laura Hanak
- s. 57 Widzowie podczas jednego z działań — fot. Laura Hanak
- s. 58 Przed rzędem plansz — fot. Laura Hanak
- s. 58 Na ławce z wózka kopalnianego — fot. Laura Hanak
- s. 58 Widownia podczas projekcji i wystąpienia — fot. Laura Hanak
- s. 58 Widzowie przed sceną — fot. Laura Hanak
- s. 59 Plansze w świetle punktowym pod koniec wieczoru — fot. Laura Hanak
- s. 60 Spacer badawczy, 10 września 2026 r.: przed kościołem „na górze” w Jastrzębiu-Zdroju · dokumentacja projektu
- s. 61 Przy Pomniku Porozumienia Jastrzębskiego — pierwszy przystanek spaceru — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 61 W Muzeum Miejskim: fotografie z lat 1980–1988 — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 61 Egzemplarze „Solidarności Jastrzębie” z 1981 r — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 61 Pamiątki związkowe na ekspozycji — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 62 Plac przed kościołem „na górze”, spacer badawczy 10 września 2026 r — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 63 Orowadzanie po wystawie o jastrzębskich strajkach, spacer badawczy 10 września 2026 r — Stowarzyszenie Słowem w Twarz
- s. 64 Plansza stacji O1: „Dlaczego Śląsk?”
- s. 64 Plansza stacji O2: „Postulaty i godność pracy”
- s. 64 Plansza stacji O3: „Jak słuchać świadka?”
- s. 65 „Tygodnik Solidarność” nr 29 z 16 października 1981 r — Skan z dokumentacji projektu
- s. 65 Ten sam numer, rozkładówka z programem związku — Skan z dokumentacji projektu
- s. 66 Wycinek panoramy 360°: plac przed wejściem do kopalni — fot. Tech for Good
- s. 66 Wycinek panoramy 360°: rząd plansz, w głębi scena i widownia — fot. Tech for Good
- s. 67 Grafika wygenerowana w Higgsfield — ilustracja pomocnicza, nie jest dokumentem.

O KATALOGU

DOSTĘPNOŚĆ

Katalog przygotowano z myślą o wymaganiach WCAG 2.1 na poziomie AA w zakresie właściwym dla dokumentu. Plik PDF zawiera tekst możliwy do zaznaczania i przeszukiwania, znaczniki struktury, nagłówki w logicznej kolejności, zakładki, określony język oraz opisy alternatywne wszystkich ilustracji. Wersja HTML działa z klawiatury i z czytnikiem ekranu.

UWAGI O DOSTĘPNOŚCI

Jeśli jakaś część katalogu jest dla Ciebie niedostępna, napisz: biuro@stowarzyszenieswt.pl. Przygotujemy treść w innej postaci.

LICENCJA

Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0. Licencja obejmuje teksty redakcyjne i fotografie wykonane w ramach projektu. Nie obejmuje fotografii Stanisława Sputo, reprodukcji prasy i dokumentów, materiałów udostępnionych przez Łażnię Moszczenica (Carbonarium) ani logotypów.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Katalog jest materiałem towarzyszącym wystawie. Nie jest przeznaczony do sprzedaży.

ORGANIZATOR

Stowarzyszenie Słowem w Twarz, ul. Dworek 5/33, 44-200 Rybnik, KRS 0000699712. Partner: Uniwersytet Trzeciego Wieku w Rybniku.

MIEJSCE WYSTAWY

Zabytkowa Kopalnia Ignacy, ul. Ignacego Mościckiego 3, Rybnik-Niewiadom.

MATERIAŁY ARCHIWALNE

Łażnia Moszczenica (Carbonarium) — materiały na planszach. Stanisław Sputo — fotografie z 1980 roku. Reprodukce prasy — dokumentacja projektu.

GRAFIKI WYGENEROWANE

Dwie przekładki — rząd sztalug i wieża szybowa — to ilustracje wygenerowane w narzędziu Higgsfield. Są oznaczone w podpisach. Nie przedstawiają rzeczywistych miejsc ani wydarzeń i nie są dokumentacją.

KATALOG, SPACER 360°, STRONA PROJEKTU

Tech for Good — opracowanie redakcyjne i graficzne katalogu, panoramy 360°, wersja cyfrowa. Zdjęcia z finału: Laura Hanak. Nagrania rozmów: Piotr Tkocz. Mikroperformans: Teatr Powrotów.

PODZIĘKOWANIA

Dziękujemy uczestniczkom i uczestnikom projektu, świadkom, którzy podzielili się wspomnieniami, oraz zespołowi Zabytkowej Kopalni Ignacy.

Jastrzębie 1980

ŚLĄSKA DROGA DO SOLIDARNOŚCI

Katalog wystawy finałowej projektu o Porozumieniu Jastrzębskim, pamięci pracy i śląskiej drodze do Solidarności. Zabytkowa Kopalnia Ignacy, Rybnik-Niewiadom, 1 października 2026 roku.

jastrzebie1980.pl

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra. Wielkie Rocznice”

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Materiał dostępny na licencji: CC BY 4.0 — z wyjątkiem materiałów archiwalnych, reprodukcji prasy i logotypów (szczegóły w stopce redakcyjnej).